

Vilniaus Universitetas
Komunikacijos fakultetas
Informacijos ir komunikacijos katedra

Karolis Jonutis

Komunikacijos mokslų studijų programos II kurso studentas

Interneto įtaka radikaliems socialiniams judėjimams

Magistrinis darbas

Darbo vadovas dėst. I.Gečienė

Vilnius, 2007

Karloio Jonučio _____	Magistro darbas
(magistranto vardas, pavardė)	
tema	
Interneto įtaka radikaliems socialiniams judėjimams	
parengtas gynimui.	

(data) (vadovo parašas)	
Darbas įregistruotas _____	institute

(data) (raštvėdės parašas)	
Magistro darbą ginti leidžiu	
_____ (instituto direktoriaus parašas) _____	
(data)	
Recenzentu _____	skiriu

(data) (Dekano parašas)	
Darbą recenzavimui gavau	

(data) (recenzento parašas)	

Referatas

Jonutis Karolis

Interneto įtaka radikaliems socialiniams judėjimams

Jo 198 Interneto įtaka radikaliems socialiniams judėjimams: magistrinis darbas / Karolis Jonutis; mokslinis vadovas; lekt. Ingrida Gečienė; Vilniaus universitetas. Komunikacijos fakultetas. Informacijos ir komunikacijos katedra – Vilnius, 2007. 57 lap.: Mašinr.-Santr.angl.-Bibliogr.: p. 55–56 (44 pavad.).

UDK 008

Globali pilietinė visuomenė, neoliberalizmas, radikalūs socialiniai judėjimai, tinklinė visuomenė, internetas.

Magistro *darbo objektas* – radikalūs socialiniai judėjimai. *Darbo tikslas* – atskleisti interneto įtaką radikaliems socialiniams judėjimams šiuolaikinėje visuomenėje.

Pagrindiniai *darbo uždaviniai*: išanalizuoti gyvenimo tinklinėje visuomenėje principus, išanalizuoti kibernetinę galią, kurioje egzistuoja internetinis aktyvizmas prigimti, išnagrinėti globalų pilietinį judėjimą, bei pateikti jo veiklos pavyzdžius.

Magistro darbas susidės iš keturių dalių. Pirmoje dalyje bus pristatoma tinklinės visuomenės sąvoka, jos vaidmuo, bei gyvenimo dinamikos tinklinėje visuomenėje principai. Antroje darbo dalyje bus pristatoma kibernetinės galios sąvoka, jos dimensijos, atskleista terpė, kurioje egzistuoja visuomeniniai internetiniai judėjimai. Trečioje darbo dalyje bus pristatoma globalus pilietinis judėjimas, jo įtaka, bei taktinės žiniasklaidos koncepcija. Ketvirtoje darbo dalyje bus pateikta internetinio aktyvizmo grupių analizė.

Magistro darbas *gali būti naudingas*: komunikacijos specialistams ir praktikams, bei politologams studijuojantiems interneto vaidmenį socialinių judėjimų praktikoje.

TURINYS

ĮVADAS	5
1. TINKLINĖ VISUOMENĖ	8
1.1. Skaitmeninės technologijos	9
1.2. Skaitmeninis kapitalizmas	10
1.3. Skaitmeninė akceleracija	10
1.4. Skaitmeninė globalizacija	11
2. KIBERNETINĖ GALIA	15
2.1. Individuali kibernetinė galia	16
2.2. Visuomeninė kibernetinė galia	18
2.3. Virtuali kibernetinė galia	21
2.4. Visuomeniniai judėjimai, elitas, kibernetinė galia ir liberalizmas	23
3. GLOBALUS PILIETINĖS VISUOMENĖS JUDĖJIMAS	26
3.1. Globalios pilietinės visuomenės formavimasis	27
3.2. Visuomenės informavimo priemonės ir globalizacija	33
3.3. Globalios pilietinės visuomenės įtaka	35
3.4. Taktinė žiniasklaida	37
3.4.1. Taktinės žiniasklaidos pavyzdžiai	39
4. INTERNETINIO AKTYVIZMO GRUPIŲ ANALIZĖ	43
4.1. Adbusters	43
4.2. Warchalking	47
4.3. Ruckus bendruomenė	49
IŠVADOS	52
BIBLIOGRAFINIŲ NUORODŲ SĄRAŠAS	55
SUMMARY	57

ĮVADAS

Nuo pat savo išpopuliarėjimo internetas tapo atidžiai nagrinėjama sociologų. Internetas ypač svarbus, kaip efektyvi komunikacijos ir informacijos sklaidimo priemonė. Internetas yra svarbus nagrinėjant žmonių socialinį elgesį kompiuteriniuose tinkluose. Nors internetu paremti tyrinėjimo metodai vis dar yra kūrimo stadijoje, jis yra labai svarbus organizacinis įrankis radikaliems socialinėms judėjimams. Tai galima pamatyti solidarumo mobilizacijoje vykstančioje visame pasaulyje. Tokie pavyzdžiai, kaip 2003 metų globalaus judėjimo anti-karinė demonstracija, kurioje dalyvavo atstovai iš daugiau nei šešiasdešimties šalių puikiai tai iliustruoja.

Jau egzistuojantys socialiniai judėjimai pradeda vis labiau naudoti Internetą tam, kad viešinti savo protestus, tuo pačiu atsiranda ir nauji grynai elektroniniai judėjimai, bei naujos elektroninio protesto ir elektroninio aktyvizmo formos. Būtent šių procesų nagrinėjimui ir yra skirtas šis darbas. Pagrindinis darbo tikslas yra atskleisti, kaip internetas įtakoja šiuolaikinius radikalius visuomeninius judėjimus.

Pagrindiniai darbo uždaviniai yra išanalizuoti gyvenimo tinklinėje visuomenėje principus, išanalizuoti kibernetinė galios, kurioje egzistuoja internetinis aktyvizmas prigimtį, išnagrinėti globalų pilietinį judėjimą, bei pateikti jo veiklos pavyzdžius.

Pirmoje nagrinėjama tinklinės visuomenės sąvoka, jos vaidmuo, bei gyvenimo dinamikos tinklinėje visuomenėje principai.

Norint suvokti radikalių socialinių judėjimų internete prigimtį, pirmiausiai reikia apibūdinti terpę, kurioje jie vystosi. Tinklinė visuomenė, bei ją apibūdinantys principai: skaitmeninės technologijos, skaitmeninis kapitalizmas, skaitmeninė globalizacija ir skaitmeninė akceleracija, leidžia apibūdinti erdvę, kurioje vystosi radikalūs socialiniai judėjimai, jų atsiradimo priežastis ar veiksniai skatinančius jų vystomasi. Tai apima tiek technologinę pusę, paaiškinančią, kodėl būtent internetas yra ta terpė, kurią naudoja šie judėjimai, bei modernios informacijos ir komunikacijos priemonės yra veiksniai tai skatinantys, tiek ideologinę pusę, kuri paaiškina, kaip tinklinėje visuomenėje vykstantys ekonominiai, politiniai ir socialiniai procesai formuoja ir transformuoja šiuos judėjimus. Globalizacija, ekonominis liberalizmas, neoliberalizmo ir informacinių-komunikacinių technologijų revoliucijos konvergencija yra vykstantys procesai, kurie vienaip ar kitaip skatina interneto vystomasi yra jo skatinami, bei teigiamai ar neigiamai veikia kiekviena iš mūsų tuo, pačiu sudarydami sąlygas naujų socialinių judėjimų atsiradimui, suteikdami jiems naujus įrankius, bei naujus iššūkius¹.

¹ CASTELLS, M. (2001) *The internet galaxy*. New York, NY: Oxford university press

Antroje dalyje pristatoma kibernetinės galios sąvoka, jos dimensijos, atskleidžiama terpė, kurioje egzistuoja visuomeniniai internetiniai judėjimai.

Apibūdinant interneto įtaką radikaliems socialinėms judėjimams svarbu suvokti paties Interneto, kaip galios šaltinio svarbą, t.y. kokios individualios, visuomeninės ar virtualios galias įgyjamos interneto pagalba. Kaip visi šie procesai sąveikauja tarpusavyje formuodami kibernetinę politiką, kurioje pateikiami internetinių socialinių judėjimų ir elito argumentai. Kibernetinė galia formuoja naujas virtualias socialines klases, naujas visuomenines ribas, bei naujas galimybes žmonijai. Šios galios suvokimas leidžia suprasti, potencialią interneto ir kibernetinės erdvės apskritai įtaką formuojant šiuolaikinį pasaulį².

Trečioje darbo dalyje pristatoma globalus pilietinis judėjimas, jo įtaka, bei taktinės žiniasklaidos koncepcija.

Globalus pilietinės visuomenės judėjimas yra atsakas neoliberaliai tinklinei socialiniai santvarkai. Išsivystęs kartu su skaitmeninėmis technologijomis naujasis judėjimas jungia platų žmonių, besidominčių , ekonomikos, neoliberalios globalizacijos ar kitais klausimais ratą. Šis masiškas judėjimas susikūrė, kaip neoliberalios globalizacija ir informacinių technologijų revoliucijos antitezė, bei veikia naudodamas jos pačios sukurta priemonės - : Internetą bendrai ir tinklų tinklus, kurie sudaro Internetą. Informacinė visuomenė, gimusi iš besikeičiančių santykių tarp globalaus kapitalizmo, valstybės ir naujų socialinių judėjimų sukūrė naują informacinę ekonomiką, kuri yra charakterizuojama per tuo pačiu metu vykstančius ekonominio vystymosi, bei atsilikimo procesus. Susidaro atskiros žmonių grupės jungiamos vienos pasipriešinimo neoliberaliai globalizacijai idėjos. Jie formuoja naujus socialinius judėjimus, kurie negaudami dėmesio ir balso teisės visuomenės informavimo priemonėse, naudoja meistriškas technikas skatinant gynybinius ir reakcinius atsakus į ekonominę globalizaciją. Naujos visuomenės informavimo technologijos tuo pačiu metu skatina ryšius tarp kultūrinio kapitalo, hierarchijos ir atotrūkio, bei leidžia socialiniams judėjimams viešinti savo kompanijas, bei palaikyti ryšius su nutolusia auditorija³. Taktinės žiniasklaidos naudojimas, kaip novatoriškos ir kūrybiškos pasipriešinimo priemonės naudojimas atsiranda iš globalios pilietinės visuomenės, be jokių valdymo organų ir organizacijų.

Praeitame dešimtmetyje neoliberalizmas ir jo ekonominė reorganizacijos laisvoje rinkoje politika privedė globalų pasipriešinimą iki kritinės masės. Tuo metu „anti-globalizmo“ judėjimas pradėjo įgauti šiošias tokias formas. Žmonių grupės visame pasaulyje intensyviai bendravo, dalinosi idėjomis, įkvėpdami vieni kitus kurti tiek lokalias, tiek globalias strategijas. Didžiuliai protestai įvairiuose pasaulio miestuose praktiškai buvo suorganizuoti interneto pagalba.

² JORDAN, T. (1999a) *Cyberpower: the culture and politics of cyberspace and the Internet*, London: Routledge

³ HASSAN, R. *Media politics and network society*. New York: Open university press

Internetiniai puslapiai veikė, kaip tinklo mazgai, suteikdami formą, turinį ir balsą, didelei nuomonių skalei, kurią turėjo protestuotojai. Internetinės priemonės padėjo organizuotis, bei koordinuoti veiklą. Buvo parodyta, ką gali tinklinė globali pilietinė visuomenė – internetinis organizavimas, vedantis prie masinių veikslių fiziniame pasaulyje.

Ketvirtame skyriuje pateikta dalyje bus pateikta internetinio aktyvizmo grupių analizė. Norint atskleisti interneto aktyvizmo nevienareikšmiškumą, paimtos grupės gana skirtingai įsivaizduojančios savo misijas, bei vykdančios savo veiklą. Žmonės tokie, kaip Finna Tornvalds – Linux kūrėjas yra pavyzdys, kad žmonės gali patys vieni stipriai įtakoti kovos prieš neoliberalizmą tėkmę, tačiau labiau vidutinius judėjimo dalyvius atspindi Adbusters judėjimas, naudojantis „cultur jamming“ techniką, kas reiškia tų simbolių, prekės ženklų ar šūkių, kurie laikomi dominuojančiu kapitalizmo diskursu, pakeitimą. Kitas „warchalking“ judėjimas, kurį įkūrė grupelė žmonių supratusių, kad gali pasinaudoti nemokamu verslo ar valstybiniu internetiniu, parodydami, kad internetas bent jau kol, kas negali būti pilnai valdomas. Galiausiai visų trijų lygių IKT aktyvizmo kombinaciją to, ką bando pasiekti „Adbuster“s ir kas gimsta su „warchalking“, radikalesne ir tiesiogine versija reprezentuoja Ruckus grupė. Naudodami IKT, kaip savo organizaciją jungiančius klijus, ji jungia žmones tiek JAV, tiek visame pasaulyje, kad šie išmokytų nesmurtines į globalios pilietinės visuomenės aktyvizmo taktikas, bei koordinuoja ir organizuoja akcijas nebe virtualiame pasaulyje. Visos šios grupės papildo viena kita ir jungiasi ties bendru tikslu pasipriešinimu neoliberalios globalizacijos valdžiai⁴.

⁴ HASSAN, R. *Media politics and network society*. New York: Open university press

1. TINKLINĖ VISUOMENĖ

Pasak Manuel Castells: „mes gyvename tinklinėje visuomenėje“.⁵ Norint suvokti kontekstą, kuriame vystosi radikalūs socialiniai judėjimai ir interneto įtaką tam, pirmiausiai reikia atsakyti kas yra ta tinklinė visuomenė ir iš ko ji susideda. Van Dijk ją apibūdina, kaip visuomenę, kurioje socialiniai ir informaciniai tinklai formuoja pagrindinę organizacijos formą ir visas svarbiausias struktūras ir visus lygius (individualų, organizacinį ir visuomeninį). Jis lygina šią visuomenės rūšį su masine visuomene, kuri yra apibrėžta grupių, organizacijų ir bendruomenių suorganizuotų per fizinį bendradarbiavimą.⁶

Castells teigia, kad tinklai įtvirtina naują socialinę mūsų bendruomenių morfologiją, t.y. jie tampa pagrindinėmis modernios visuomenės jungtimis. Tačiau pasak Van Dijk šios jungtys vis dar yra individai, grupės, organizacijos ir bendruomenės, kurias vis labiau jungia tinklai.

Castells⁷ naudoja terminą internetas išreikšti „tinklinę visuomenę“, šis savitumas perteikiamas programine įranga ir prietaisų kiekybe, kuri mums vis labiau jungiantis prie interneto auga ir skaičiumi, ir sudėtingumu, tai gilina ir plečia tinklo, bei žmonių prisijungusių prie jo sritį – ką mes ir vadiname „visuomene“. Trumpiau sakant, skaitmeninės technologijos tapo integruota modernaus kapitalizmo dalimi. Po trumpos laiko atkarpos, kuri buvo pavadinta „skaitmenine revoliucija“, dabar nebeįmanoma įsivaizduoti kapitalizmo, ekonominės globalizacijos, bei daugelio socialinio ir kultūrinio gyvenimo aspektų, kurie neturėtų skaitmeninių tinklų savo decentralizuotame centre. Svarbiausia yra, kad informacinės ir komunikacinės technologijos tapo kapitalizmo „fabriko“, ekonominės globalizacijos, bei kasdienės milijonų žmonių visame pasaulyje veiklos dalimi.

Galima identifikuoti keturis mūsų gyvenimo dinamikos tinklinėje visuomenėje principus, kurie leistų aktyviau joje orientuotis: skaitmeninės technologijos, skaitmeninis kapitalizmas, skaitmeninė globalizacija ir skaitmeninis pagreitis.⁸

⁵ CASTELLS, M. (2001) *The internet galaxy*. New York, NY: Oxford university press

⁶ VAN DIJK, Jan. *The Deepening Divide: Inequality in the Information Society* (2005) ISBN 1-4129-0403-X

⁷ CASTELLS, M. (2001) *The internet galaxy*. New York, NY: Oxford university press.

⁸ HASSAN, R. *Media politics aand network societ*. New York: Open university press

1.1. Skaitmeninės technologijos

Skaitmeninės technologijos – čia apibrėžia ne pačius artefaktus pvz., kaip atrodo naujasis „iMac“, arba jų funkcijas pvz., ar naujasis mobilus telefonas leidžia siųsti ir gauti elektroninį paštą, tačiau tai, ką McKenzie ir Wajcman⁹ vadina „socialinės formos suteikimas“ t.y. skaitmeninės technologijos apibrėžia mūsų vietą visuomenėje t.y. kiekvienas įrankis turi ideologinio šališkumo, kurti vienoki ar kitoki pasaulį, suteikti vertę vieniems ar kitiems dalykams. Šis polinkis yra svarbus terminas, vienietinės technologijos efektas individualiame lygmenyje (ginklo, peilio, mobilaus telefono) yra neišreiškiamas skaičiais ar apibūdinamas griežtai apibrėžtomis taisyklėmis, tačiau technologinės sistemos ir technikos gali lemti polinkį (ne priversti) elgtis tam tikru būdu.

Interneto, bei išplečiant sąvoką, tinklinės visuomenės kilmė yra šaltojo karo strateginiame mąstyme. Robins¹⁰ ir Webster teigia, kad „karinės informacinės revoliucijos šaknys išlieka susijusios ir įtakingos“. Jos paremtos „kontrolės ir dominavimo logika“ – kontroliuoti informacijos srautus ir dominuoti priešpriešoj. Dar daugiau, skaitmeninė, technikos logika yra racionalizuoja ir instrumentalizuoja komunikacijas, sukuriant išgryninta, į tikslą orientuotą mechanizmą, kuris išbraukia žmogiškosios klaidos faktorių. Tinklinė visuomenė, iš principo, įtvirtina kontrolės, racionalizacijos, instrumentalizacijos ir dominavimo logiką. Kas nėra technologijose iki galo atskleista, kad vidinė - taip-ne, kompiuterizacijos binarinės kalbos lygio logika, kaip ir pati armija, linkusi atimti skirtingas matymo, mąstymo ir egzistavimo perspektyvas. Tokia pati galinga yra ir ideologija, kuri tai maskuoja. Ideologinis neoliberalaus kapitalizmo dominavimas informaciniu ir komunikacinių technologijų srityje (kas ir yra jo pagrindas) leidžia pateikti save, kaip vienintele galima perspektyvą. Dar daugiau, kur technologinis determinizmas spėja prievartą, ideologinis determinizmas tai apteikia, kaip troškimą. Kiekviena ideologija turi turėti dalelę tiesos, taip yra ir su IKT (informacinėmis ir komunikacinėmis technologijomis) Tai yra tiesa, kad internetas ir tinklinė visuomenė padeda naudoti efektyvią ir greitą komunikaciją bet kokiai materialiai naudai pasiekti, bei, į ką bus atsižvelgta vėliau, žmonės gali naudoti IKT tam, kad priešintis dominuojančiai ideologijai.¹¹ Taip pat, tinklinės visuomenės nariai gali būti ypač kūrybingi literatūros, muzikos, dizaino ir kitose srityse. Tačiau svarbu žvelgti į IKT ne vien kaip į tiesioginį artefaktą, bei jo panaudojimą, kaip teigia R.Williams¹²: „naujos technologijos yra tam tikros socialinės sistemos produktas ir jos bus vystomos savarankiškai, autonominis inovacijų procesas tik tiek, kad mes nesugebėtume identifikuoti ar priešintis tikrosioms jas kuriančioms

⁹ MCKENZIE, D. and Wajcman, J (eds) (1999) *The social shaping of Technology*. Buckingham: open university Press.

¹⁰ ROBINS, K. ir WEBSTER, F. (1999) *Time of The technoculture*. London: Routledge.

¹¹ HASSAN, R. *Media politics aand network societ*. New York: Open university press

¹² WILLIAMS, R. (1974) *Television: Technology and cultural form*. London: Fontana.

jėgoms“. Jokios kitos technologijos sujudino visuomenę tokio mastu, tokiu greičiu, kiekvienoje sferoje, tuo pačiu metu, kuriant naujas industrijos sritis. Tai padaro neoliberalų kapitalizmą dar labiau galingu ir įtikinamu. Viso to efektas yra, kapitalistinės technologijos akivaizdžiai save pateikia, kaip vienintelę progreso formą, kuri yra įmanoma, tačiau šis procesas neatrodo tironiškas, o greičiau pačių mūsų geidžiamas, bei reikalauja vartotojų iniciatyvos ir gebėjimų.

1.2. Skaitmeninis kapitalizmas

Skaitmeninis kapitalizmas – neišvengiamas, tačiau ne toks akivaizdus faktas yra, kad interneto ir tinklinės visuomenės (bent jau tokios, kokia ji yra dabar) nebūtų be kapitalizmo. Didysis verslas nuolat skatino pastarojo vystymąsi ne dėl asmeninės „laisvės“, „kūrybiškumo“, ar „efektyvumo“, o dėl verslo laisvės naudoti tinklų suteikiamas galimybes, kad mes galėtume pirkti, kiek galima efektyviau ir pelningiau. Kibernetinės erdvės kolonizacija ir pertvarkymas pagal kapitalizmo standartus turi tiek teigiamų, tiek neigiamų pasekmių, tačiau materialios vertybės, kurias dėl to įgavo išsivysčiusios šalys yra akivaizdžios.

Per visas ekonomikos sritis perėjusi kompiuterizacijos, tinklų plitimo ir automatizacijos banga, padarė IKT revoliuciją iš tikrųjų revoliucinga. IKT turi, taip vadinamas „įgalinančias“ [enabling] savybes, reiškiančias, kad jos gali būti pritaikytos visose pramonės šakose, keičiant jas ir padarant priklausomas nuo IKT per labai trumpą laiko tarpą¹³.

1.3. Skaitmeninė akceleracija

Skaitmeninė akceleracija – geriausia apibūdina Paul'as Virilio savo knygoje „Time bomb“,¹⁴ jis teigia, kad instrumentinės, skaitmeninės procedūros remia gyvenimo akceleraciją, bei veda prie „realybės akceleracijos“. Savo straipsnyje „Greitis ir informacija: kibernetinės erdvės pavojus“¹⁵ jis susieja „realybės akceleraciją“ ir IKT revoliucija, bei pasaulinės santvarkos permainą link neoliberalizmo. Per skaitmeninę revoliuciją, mes susiduriame su nauju fenomenu – orientacijos į liberalizmą ir finansinių rinkų reguliacijos panaikinimą praradimu. Vystant Virilio idėjas galima šį orientacijos praradimą susieti ne tik su IKT per se, arba internetu, tačiau su vis augančią

¹³ HASSAN, R. *Media politics and network societ*. New York: Open university press

¹⁴ VIRILIO, P. *Time Bomb*. London: Verso

¹⁵ VIRILIO, P. *Speed and information: cyberspace aliarmą*, [interaktyvus]. CThEORY. Net http://www.ctheory.net/text_file.asp?pick=72

persipynusių tinklų gausa, kurios sudaro neoliberalią tinklinę visuomenę. Terminas dažnai naudojamas apibudinti tinklus yra „aplinka“ arba „tinklinė aplinka“. Ši metafora reiškia, kad realybė, kurią sudaro tinklai yra tiek pat reali, yra tiek pat aplinka, kaip ir natūrali. Kaip teigia John‘as S. Quarterman‘as¹⁶: „internetas yra ekosistema, kuri susideda iš daugelio tarpusavyje susijusių dalių, interneto tiekėjų, duomenų centrų, elektroninių verslų, galutinių vartotojų [end-users], kurie išsilaiko iš žaliavų, bei vieni iš kitų. Jie visi turi daryti kompetentingus sprendimus. Tai yra ekologija, kurios gyvybės formos yra korporacijos ir žmonės, taip pat yra ir rinka.

Pasak Howard‘o S. Charney, Cisco systems viceprezidento: „Interneto ekonomikoje varžymasis vyksta principu greitis prieš lėtumą“¹⁷ Japonų „visada laiku“ gamybos sistemas patobulino anglo-amerikiečių kapitalizmas, įtraukęs „personalą visada laiku“ [just-in-time staff] arba nuolatinių darbuotojų perkėlimo į laikinuosius, kai reikia praktiką. Tinklo logika varanti produktus, žmones ir procesus vis greičiau ir greičiau turi savo kainą. Kaip įspėja Virilo¹⁸: „kas bus gauta iš elektroninės informacijos ir elektroninės komunikacijos būtinai reikš praradimą kažkur kitur.“ Šį teiginį patikslina Zigmund‘as Bauman‘as teigdamas, kad „pagrindinė modernios visuomenės problema yra ta, kad ji nustojo kvestionuoti save“¹⁹. Tai sukuria taip vadinamą „atminties praradimą“ - nesugebėjimą pasisavinti ir prisiminti informaciją, gaunamą vis didėjančiais kiekiais ir greičiu – kur kontekstai, atskiri atvejai, įvykiai, istorijos, bei mūsų kognityvinis savęs supratimas paskęsta „duomenų jūroje“.

Toks yra tinklo laiko akceleracijos efektas, turintis svarbių pasekmių vis beiškeičiam žiniasklaidos ir kultūros produkcijos kibernetiniame pasaulyje modeliui.

1.4. Skaitmeninė globalizacija

Skaitmeninė globalizacija – taip pat, kaip nebūtų šiandieninės tinklinės visuomenės ir Interneto be ekonominių imperatyvų, nebūtų ir globalizacijos (bent jau dabartiniais mąstais) be IKT revoliucijos. IKT revoliucija ir globalizacijos procesai abipusiai paskatino vieni kitų vystymąsi į dabartinę kapitalistinę stadiją. Neoliberalizmo ir IKT revoliucijos konvergencija reiškia, kad ekonominė pasaulio dimensija turi suteikus didžiausią galią. Dideliu laipsniu ji remia ir skatina kultūrinę ir politinę globalizaciją. Tai nereiškia, kad ekonomika yra vienintelis veiksnys vystantis

¹⁶ QUARTERMAN, J.S. (2002) *Monoculture considered harmful*, [interaktyvus]. First Monday, 12, February, http://firstmonday.org/issues/issue7_2/wartermann/index.html

¹⁷ *Great expectations: the changing role IT on business* [interaktyvus] http://newsroom.cisco.com/dlls/tln/content/business_strategy_vision.html

¹⁸ VIRILIO, P. *Information Bomb*. London: Verso

¹⁹ BAUMAN, Z. (1998) *Globalization The Human Consequences*. New York: Columbia University Press

kultūrą ir politiką, tačiau pastarųjų globalizacijos lygis negalėtų būti pasiektas be IKT ir neoliberalaus kapitalizmo konvergencijos.

Skaitmeninė globalizacija yra procesas paremtas neoliberalaus kapitalizmo ekonomika. Šiandieninė globalizacija pirmiausia yra vis didėjanti kultūros ir visuomenės sferų ekonominė kolonizacija - galingas dinaminis procesas suintensyviantis ir išplečiantis kapitalizmą istoriškai beprecedenčiais mastais. Buvo galima stebėti, kaip IKT suteikė savybes, kurios leido transformuoti ne viena, daugelį pramonės sferų. Dan Schiller²⁰ pabrėžė, kad IKT neapsiribojo vienu sektoriumi, bet paveikė visą ekonomiką. Neoliberalizmo ir IKT revoliucija įtraukė į rinką kiekvieną kultūrinio ir socialinio gyvenimo sferą, bei sparčiai suintensyvino vienietinės, intersujungtos, bei interpriklusomos komercinės erdvės patirtį. Naomi Klein²¹ paaiškindama globalizaciją teigė: kad tai, kad vadinama globalizacija, dabar pasiekia kiekvieną gyvenimo sferą, paverčiant bet kokią veiklą ir gamtos išteklius išmatuotomis ir kam nors priklausančiomis prekėmis... Taip pat tai susiję su nepasotinama rinkos reikme augti kitaip apibrėžiant ištikus sektorius, kaip produktus, nors anksčiau jie buvo laikomi įprastiniais ir neparduodamais. Privataus sektoriaus invazija į viešąją sferą pasiekė tokias kategorijas, kaip sveikatos apsauga ir išsilavinimas, bet taip pat idėjas, genus, sėklas dabar įsigyjamas, užpatentuojamas ir atitveriamas.

Kaip teigia Klein²², jog per pasaulį, kuris yra vartojamas, kuriama vartotojiška kultūra, paremta visur persismelkiančia komercializacijos ir pelno motyvo charakteristika. Ekstensyvi globalizacija vystosi paraleliai su neoliberalizmo mūsų privačios ir vietinės erdvės kolonizacija. Jeigu intensyvi (vidinė) globalizacija atneša komercinę ir neoliberalų pasaulį jums asmeniškai, tai ekstensyvi globalizacija užtikrina, kad taip atsitinka visur visiems kitiems. IKT ir neoliberalizmo ribų naikinimo filosofija sėkmingai įgyvendina McLuhan'o „globalaus kaimo“ idėja realybėje, taip, kad net pats McLuhan'as to numatyti negalėjo. IKT leido įgyvendinti regionų, miestų, ekonomikų, verslų ir individų, bei jų prekybos, gamybos ar vartojimo procesų susijungimą. Įvairiapusei ir pliuralistinei „lokalumo“ sferai yra mestas fundamentalus daugiausiai komercinės ir homogeniškos „globalumo“ sferos iššūkis. Kaip teigia Anthony Giddens²³: „mes esame fundamentalaus mūsų visuomenės sukrėtimo, kuris kyla iš įvairių šaltinių, pradžioje... Jis vyksta dėl technologijų įtakos globalioms rinkoms, kaip ir dėl Sovietų Sąjungos žlugimo. Mes esame proceso pradžioje ir nežinome, kur jis mus nuves... Jeigu buvo galima sakyti, kad vakarai valdė globalizacijos pradžią, tai dabar šio proceso nieks nebekontroliuoja. „

²⁰ SCHILLER, D. (1999) *Digital Capitalism: Networking the Global Market System*. London: The MIT Press

²¹ KLEIN, N. (2000) *No logo*. London: Flamingo.

²² KLEIN, N. (2000) *No logo*. London: Flamingo.

²³ GIDDENS, Anthony (Ed.) (2001) *The Global Third Way Debate*. Cambridge : Polity Press.

Pasaulyje, kuriame niekas nekontroliuoja padėties, ekstensyvi globalizacija arba piktnaudžiavimas nestabilia neoliberalia tvarka generuoja daug disonanso, susvetimėjimo ir neužtikrintumo. Benjamin Barber savo knygoje „Jihad vs McWorld“²⁴ rašo jog, neoliberalia globalizacija sukuria dichotomiją tarp lokalumo ir globalumo, tarp „senovinių tarpvalstybinių ir etninių sienų“ ir „universalijų rinkų“ ideologijos. Skirtingai nuo Samuėl'io Huntington;’s knygoje „Clash of Civilisations“ išreikštos minties, kurioje teigiama, kad du skirtingi ir nesutaikomi pasauliai, bei visuomenės (islamams ir krikščionybė) taps fundamentaliu konfliktu naujajame pasaulyje šaltiniu, tuo tarp Barber pabrėžia, jog Džichadas ir Mcworld’as egzistuoja tame pačiame pasaulyje, toje pačioje visuomenėje (tinklinėje visuomenėje), kuri yra „galingos ir paradoksalios interpriklauosybės stadijoje“

Iš Barber’io „paradoksalia interpriklauosumybe“ dabartiniais laikais atsiranda daugiau pavojingų elementų. Dešimto dešimtmečio viduryje teroristinė grupė „Al-Kaeda“ – islamistinė fundamentalistų organizacija, kuri nori įtvirtinti viduramžišką teokratinę valdymą dideliuose planetos plotuose, pradėjo savo karą prieš tuos, kuriuos jie vadino vakarietiška „kryžiuočių-žydų koalicija“, naudodami dvidešimt pirmo amžiaus priemones. „Al-Kaeda“ yra uždaras tinklas, kuris slepiasi atvirose tinklinės visuomenės šalikelėse. Satelitiniai telefonai, papildyti internetu, elektroniniu paštu, faksais ir t.t. jungia „Al-Kaedos“ atskiras daleles visame pasaulyje, pvz., kai jei nori perduoti žinią, siunčiama videokasetė CNN, BBC ar Al-Jazeerai. „Al-Kaedos“ džihadas atskeldižia kalsinę „paradokso“ džihadą prieš McWorld’ą prigimtį. Išsilavinę jauni vyrai, turintys kosmopolitinių Hamburgo, Londono ar Niujorko pasaulių patirties, kurie subombardavo pasaulio prekybos centrą ir pentagoną 2001 metais, dalinosi tomis pačiomis fundamentaliomis idėjomis, kaip ir mažaraščiai valstiečiai, padėję susprogdinti Balio kurortą po metų. Barber’iui McWorld’as simbolizuoja naujuosius „laisvės bastionus“ tokius, kaip MasterCard ar Disney, kuriuos gina JAV, Britanija, Australija, bei kitos neoliberalizmo atstovės. Pagal Bush’o „karą prieš terorizmą“ inicijuotą 2001 m., jis skirtas užtikrinti JAV kapitalo laisvę plėstis netrukdomam visur ir visad, kur pelninga arba pelnas yra laukiamas. Šis karas sukeltas demokratinių valstybių, kurios apmynė savo paties liberales demokratines tradicijas, sukurdamos „kritinių padėčių“ įstatymus, apribojančius tiek individualias, tiek kolektyvines laisves „karo prieš terorizmą“ vardan.

Skaimeninė globalizacija padarė tai įmanomu, šio proceso paradoksas yra tai, ką Zygmund Bauman²⁵ vadina „naująja poliarizacija“- ... labiau ne, suvienodindamas žmogiškąsias gyvenimo sąlygas, technologinis erdvinių nuotolių panaikinimas leidžia poliarizuoti jas. Jis emancipuoja tam tikrus žmones nuo teritorinių apribojimų ir paverčia tam tikras bendruomenę

²⁴ BARBER, B., (1996) *Jihad vs Mcworld*, New York, NY Semiotexte.

²⁵ BAUMAN, Z. (1998) *Globalization The Human Consequences*. New York: Columbia University Press.

apibrėžiančias reikšmes nesvarbiomis, nes ji neigia teritoriją, kuri būdama reikšminga ir suteikdama identitetą, apibrėžė žmones. Daugeliui žmonių tai reiškia beprecedentę laisvę nuo fizinių kliūčių bei negirdėtą galimybę judėti ir veikti nepaisant distancijų. Kitiems, tai pranašauja prisiskyrimo savęs ir aklimatizavimosi gyvenamojoje vietovėje, iš kurios jie neturi šansų išsilaisvinti, tam, kad keltųsi kitur, neįmanomumą. Kai „distancijos daugiau nieko nebereiškia“, gyvenamosios vietos, atskirtos distancijomis, taip pat praranda savo reikšmę. Tai, taip pat, suteikia kai kuriems individams reikšmių kūrimo laisvę, tačiau pranašauja identiteto suteikto gyvenamąją vietovę praradimą ir reikšmių praradimą kitiems.

2. KIBERNETINĖ GALIA

Galia yra politikos, kultūros ir valdžios padėtis ir ribos. Galia teka per visas subjektyvumo formas, kartais įtraukdama priešininkus į konfliktus, kuriuos sustiprina fundamentalūs galios srautai. Galia yra ne tiesioginė politikos, kultūros ar valdžios forma, bet struktūros, kurios šias tris riboja. Socialiniai [Grassroots] judėjimai, kurie yra organizuoti ne valstybės ar oficialių politinių struktūrų) politiniai judėjimai egzistuoja tarp nuolatinių galios srovių. Demokratija yra išrasta ir persvarstyta tarp reikalavimų, tų, kurie neturi galios ir ribų, tų, kurie savo galią bando panaudoti. Šios dvi politikos figūros (socialiniai judėjimai ir demokratija) transformuojasi, aki juos padaro skaitmeniniais t.y. jie patenka į kibernetinę erdvę. Tik, kai mes turėsime „online“ galios supratimą, bus įmanoma suvokti internetinį aktyvizmą ir skaitmeninę demokratiją. Kibernetinės galios supratimas, atskleistų paslėptą gyvenimų, bendruomenių ir svajonių gyvavimą politinė, kultūrinėse ar valdžios struktūrose kibernetinėje erdvėje. Kibernetinės galios suvokimas, padėtų atskleisti sąlygas, kuriose „online“ aktyvizmas egzistuoja ir valdžią, kuri siekia nukreipti demokratiją nuo visuomeninių judėjimų link elito.

Pradžiai, viena universali ir nuolat pasikartojanti patirtis, padės suvokti vieną iš kibernetinės galios dimensijų. Visi mes prisijungiame prie kibernetinės erdvės, mums suteikiamas slapyvardis ir slaptažodis, mes pristatome, kaip individai, nuo čia prasideda tam tikra kibernetinės galios forma, tačiau to neužtenka, kad suprasti kibernetinės galios prigimtį nors, kurią apima „online“ aktyvistų grupės, ypač ginančias žmogaus teises. Vietoj to, nesėkme bandant apibrėžti tai, kaip iš bendruomenių atsiranda individai, reiškia antrą galios formą, kurią reikia suprasti, kibernetinę visuomeninę galią. Netgi šios dvi kibernetinės galios dimensijos yra skirtos kažkam daugiau negu jos pačios, jos taip pat skirtos virtualiai bendruomenei, esančiai už individų ir bendruomenių ribų. Ši kibernetinės erdvės savybė turi būti ištirta, bei ji atskleidžia trečią kibernetinės galios formą²⁶.

Kibernetinė galia apibrėžta trimis tarpusavyje susijusiais lygiais: individualiu, bendruomeniniu ir įsivaizduojamu (virtualiu), leidžia suprasti keletą tipišku klausimų susijusių su „online“ aktyvizmu ir skaitmenine demokratija. Mes galim suprasti, kaip kibernetinės galios srautai generuoja tam tikrą kibernetinę politiką, bei kodėl liberalumas tampa kibernetinės politikos kalba, kas reiškia, ne tai, kad visi internete tampa liberalūs, bet, kad individualaus liberalumo ideologija, kartu su laisva rinka, suteikia žodžius, metaforas ir koncepcijas, kuriomis suteikiama parama tiek

²⁶JORDAN, T. (1999a) *Cyberpower: the culture and politics of cyberspace and the Internet*, London: Routledge

skaitmeniniams visuomeniniams judėjimams, tiek skaitmeniniam elitui. Kibernetinė galios supratimas leidžia geriau suvokti tiek „online“ visuomeninius judėjimus, tiek skaitmeninės demokratijos galimybes.

2.1. Individuali kibernetinė galia

Nuolatinė virtualių gyvenimų patirtis yra individų prisijungimas prie kibernetinės erdvės ir bendruomenių kūrimas. Tai nėra klaidingas suvokimas, ar neteisingos žinios apie kibernetinę erdvę, tai yra suprantama patirtis tų, kurie pirmą kartą įžengia į kibernetinę erdvę, bei dažnai turi vėl suformuluoti savo individualumą tam, kad eiti ten, kur jie nori eiti. Kai individas yra pradinis gyvenimo kibernetinėje erdvėje analizės taškas, galia, kaip individų valdymas atsiranda yra patraukli praktika kibernetinėje erdvėje. Pagrindinis tokio politinio akcento supratimo faktorius yra interneto (kibernetinės erdvės plačiąja prasme) suvokimas, kaip vietos, kur individai įgyja tam tikros galios. Pvz., paskutiniaisiais metais Didžiojoje Britanijoje vyko debatai dėl pacientų tiesių, susiradus internete tam tikros informacijos, reikalauti iš gydytojų būtent tokio gydymo. Buvo jaudinamasi, kad mėgėjai bando, negavę atitinkamo išsilavinimo, todėl rizikuoja savo gyvybe, tačiau priešininkai teigė, kad tai suteikia individualiems pacientams galios pasipriešinti institucijos, valdomos sveikatingumo profesionalų, diktatui. Kas bebūtų teisybė, tai yra pavyzdys parodantis, kaip tam tikros kibernetinės erdvės galimybės, šiuo atveju priėjimas prie reikalingos informacijos, leidžia individams įgauti naujų galių veiksmams²⁷.

Iš čia seka labiausiai populiariausi kibernetinės politikos klausimai tokie, kaip privatumas, cenzūra, ir perėjimas. Šiame kontekste atsiranda tokios visuomeninės kibernetinės politinės organizacijos, kaip „Electronic Frontier Foundation“ (ir visos kitos „Electronic Frontier X“ pvz., EF Australijoje), „Voters Telecommunication Watch“, bei Britanijoje veikianti „CommUnity“. Šios organizacijos apibrėžia ir vykdo politiką, paremtą tuo, kad individai įgauna didesnių galių kibernetinėje erdvėje, bei, kad šios galios turi būti apsaugotos ir padidintos.

Šių klausimų, kurie buvo nagrinėjami, ilgiausiai gyvuojančiai ir garsiausiai, pilietines teises internete ginančiai organizacijai, priklausančiame internetiniame laikraštyje („EFFector, leidžiamame elektroniniu būdu „Elektronik Frontier Foundation“, www.eff.org), tačiau labiausiai įprasti politiniai ne „online“ klausimai: rasės, Lyties, ir ekologijos, nebuvo pakankamai apibrėžti EFF darbuose, nors savo egzistavimo pike, jie tiesiogiai veikė JAV prezidento politiką kibernetinės erdvės atžvilgiu, tačiau per didelę JAV struktūrų įtaką organizacijai privedė prie skilimo, kai buvo

²⁷ JORDAN, T. (1999a) *Cyberpower: the culture and politics of cyberspace and the Internet*, London: Routledge

suskurtas departamentas Vašingtone, o kita organizacijos dalis grįžto prie visuomeninio judėjimo ištakų. Šis pavyzdys rodo, kad atsiranda skirtingos „online“ politikos organizacijose kovojančiose už žmonių teises.²⁸

Galia suprantama, kaip individų turimas valdymas veda prie kibernetinės politikos siekiančios išlaikyti su išplėsti galimybes, kurias individai turi „online“. „Online“ visuomeniniai judėjimai skirti daugiausiai individo galiai kibernetinėje erdvėje, kuri gali būti pavaizduota dviejuose ašyse: pirmoji – kad internetas būtų pasiekiamas, kuo daugiau žmonių, antroji, kad būtų išsaugota jo galia kibernetinėje erdvėje.

Priėjimas yra internetinės politikos dalis, kuri vystoma dviem kryptimis. Pirma, yra priėjimo nelygybė, kuri gali būti suprasta dviem būdais: tarp valstybių ir valstybėse. Ši priėjimas prie interneto yra aiškiai nelygus. Pvz., 1978 m. 70 procentų interneto tiekėjų buvo JAV, Kanadoje ir Meksikoje, bei tik 0,4 procentai Afrikoje, iš kurių beveik visi Pietų Afrikos respublikoje. , dabar šis lygis pakilo iki 3 procentų, bet vis vien bendra tendencija išlieka.²⁹ Tokios pat problemos egzistuoja ir valstybių viduje. Ši problema dažniausia kyla dėl dviejų dalykų: kultūros ir kainos, iš kurių kaina pingant organizacinei technikai vis labiau praranda reikšmę, dažnesnė problema yra paprasčiausias žmonių nemokėjimas naudotis internetu iš viso, ar nežinojimas naudingų jo galimybių.

Tie, kurie turi priėjimą, antrąja internetinės politikos vystymo kryptimi, tai yra kibernetinių problemų tokių, kaip cenzūra, privatumas ar intelektinė nuosavybė rinkinys. Pagrindinės kibernetinės politikos problemos sukasi apie keturias sferas: žodžio laisvė (įskaitant cenzūrą), privatumas, kodavimas ir intelektinė nuosavybė. Žodžio laisvė pasaulyje, kuriame asmenybė priklauso nuo informacijos, kuri yra rašoma, bei galimybių rašyti tai, ką nori, bei siųsti tam, kam nori, yra lygi teisei egzistuoti, kaip nori. Privatumas yra lengvai suprantamas, kaip galios įsikišti į kitų privatumą – skaityti elektroninį paštą, sužinoti informaciją apie vartojimo įpročius – įgijimas, arba, atvirkščiai privatumo saugojimo galimybės tokios, kaip informacijos kodavimas, ar reikalavimas iš internetinių puslapių, kad šie informuotų, kokius duomenis jie gauna iš kibernetinės erdvės. Kodavimas yra susijęs su galimybe užšifruoti pranešimą tam, kad tik tie, kam jis skirtas galėtų jį perskaityti. Autorinės teisės yra suprantamos kaip informacinio srauto laisvė arba draudimas. Informacija yra fundamentalus kibernetinės galios šaltinis, taigi autorinės teisės liečia

²⁸ JORDAN, T. (1999b) *New Space, New Politics: the Electronic Frontier Foundation and the definition of cyberpolitics*, London: Lawrence and Wishart

²⁹ *Internet user statistics* [interaktyvus] <http://www.internetworldstats.com/stats.htm>

mokėjimo už ją problemą, pasaulyje, kuriame ji yra greitai, pigiai, lengvai ir nesustabdomai kopijuojama.³⁰

Visos šios pagrindinės kibernetinės politikos problemos atsiranda, dėl kibernetinės galios suvokimo kaip kažko, ką individas turi ir naudoja, Ši koncepcija palaiko keletą vilčių, kad kibernetinė erdvė bus vieta, kur individai galės pasipriešinti institucijų, vyriausybių ar korporacijų kontrolei.

2.2. Visuomeninė kibernetinė galia

Tokia individualistinė kibernetinės galios analizė yra nepilna. Kibernetinė individų galia reiškia, kad „online“ bendruomenės yra sudarytos ir palaikomos individų. Tai nereiškia, kad kolektyvai ar kibernetinės visuomenės neegzistuoja, o kad jos yra priklausomos, nuo individų, kurie jas kuria. Iškyla klausimas, ar įsipareigojimus žmonės jaučia tik žmonių sancaupai, kuriuos jei sutinka internete, ar kažkam daugiau – kibernetinei visuomenei, kuri yra ne tik individų rinkinys. Įsipareigojimus įprastinėm erdvėm, Kurais reikia ginti kartu su žmonėmis, kurie galbūt nebuvo niekada nebuvo sutikti realiame gyvenime, kurie galbūt nekūrė šių erdvių, bet turi teisę ateiti ir egzistuoti. Šioje perspektyvoje atsiranda skirtinga galios samprata.

Pirmiausiai technologijos: tinklai, kodai, kompiuteriai, leidžia individams egzistuoti kibernetinėje erdvėje. Visi tokie artefaktai yra proceso, kuriame technologinės dalys sujungiamos į tam tikras socialines vertybes, kad vėliau jas galėtų naudoti individai, dalis.

Tiek „online“ , tiek realiame gyvenime mes gyvename apsupti technologinių artefaktų. Skirtumas yra, kad „online“ socialinės formos yra fundamentaliai, jeigu ne visiškai, sukurtos iš technologinės galios. Supratimas, kad kibernetinė erdvė yra informacinė erdvė, leidžia suvokti jog technologinė galia dominuoja „online“ bendruomenėse. Kai mes pritaikome socialinę perspektyvą kibernetinėje erdvėje, mes prarandame individų ir jų galių vaizdą, bei susikoncentruojame ties neasmeniška galia, paremta technologine galia, dėl kurios kibernetinė erdvė pirmiausiai ir egzistuoja.

Svyravimas tarp socialinių vertybių ir technologinių dalykų, sukuria galios formą, kuri būtent dėl šio svyravimo ir yra svarbi. Technologinė galia internete yra valdoma vartotojų, kurie yra vis labiau priklausomi nuo technologinių įrankių, kartais tai reiškia geresnę informacijos valdymą, tačiau kartais taip atsiranda skirtingos informacijos formos, sukurtos savybių būdingų tam tikriems įrankiams. Informacija yra beribė kibernetinėje erdvėje, todėl atsiranda noras ją valdyti, kuris

³⁰ JORDAN, T. (1999a) *Cyberpower: the culture and politics of cyberspace and the Internet*, London: Routledge

niekada negali būti pilnai patenkintas. Technologinės galios kryptis kibernetinėje erdvėje yra nukreipta į technologinių įrankių didesnę detalizavimą, žmonėms, kurie neturi galimybių suprasti tų įrankių prigimtį. Šių gyvenimo kibernetinėje erdvėje galimybių kontrolė yra pateikiama tiems, kurie yra vis sudėtingesnės programinės ir techninės įrangos ekspertai tam, kad sukurti įrankius vartotojams.

Ką galima laikyti technologinės galios spirale sudaro trys momentai. Pirmasis – tebevykstanti ir pasikartojanti informacijos internete perkrova. Internetas yra geriausias bendros informacijos produkcijos ir cirkuliacijos akceleracijos pavyzdys. Pvz., internetas skatina žmones gaminti daugiau informacijos, o ne tik ją vartoti. Informacija juda greičiau ir didesniais kiekiais internete, negu kitose erdvėse. Galingiausiai internetas didina informaciją paleisdamas ją iš materialių laikmenų, kurios apriboja jos tėkmę ir didina kainą. Idėjos patalpintos knygose turi kainą ir kiekybę, kuria jos gali būti pagamintos, bei greičio, kuriuo gali būti išsigytos, apribojimą. Informacija yra išlaisvinama iš materialios formos kibernetinėje erdvėje. Šis nuolatinis informacijos kiekio ir greičio, kuriuo ji plinta kilimas veda prie informacijos perkrovos. Nors mintis apie informacijos per didelį kiekį yra paradoksali, tačiau tik tam tikras kiekis informacijos gali būti apdorojama vienu metu. Per daug informacijos arba jos nepakankamas organizavimas veda prie informacijos perkrovos. Pvz., prisiregistravus prie elektroninio pašto naujienų, jos būna siunčiamos nuolat ir dažniausiai ištrinamos net neperskaičius arba dažnai tam tikros informacijos internete paieškos baigiasi nesėkmingai vien dėl per didelio kiekio nereikalingų duomenų, kuriuos reikia patikrinti prieš tai. Internetas padidina informacijos greitį ir dydį tokiais mąstais, kad informacijos perkrova yra nuolatinė virtualaus gyvenimo patirtis³¹.

Antras momentas ir technologinės galios spiralėje yra bandymas suvaldyti, beturį informacijos perkrovos momentą. Tai gali būti įvykdyta paprasčiausiai atsijungiant nuo sistemos, bet taip padarius išnyksta visos galios iš kurių individas gali tikėtis naudos. Vietoj to informacijos perkrova dažniausiai sprendžiama informacinių technologijų pagalba. Įvairūs sprendimai informacijos per didelėms apimtims, kur pagamina kibernetinė erdvė yra sukurti: naujienų biuleteniai, Usenet naujienų filtrai, naršyklių priedai ir t.t. Pirmiausiai visa tai įterpia tam tikrą technologinį momentą tarp vartotojo ir informacijos. Tada panaudojama technologinė galia – naudojamas kažkoks įrankis, kontroliuoti informacijos perkrovą. Tuo pačiu šie įrankiai sukuria naujas informacines problemas, nes juos reikia tinkamai instaliuoti ir naudoti. Nepaisant, koks šis įrankis bebūtų sofistikuotas, vartotojas turi suprasti, kaip jį naudoti, arba rizikuos būti jo kontroliuojamas. Galiausiai, nauji įrankiai dažniausiai leidžia prieiti prie daugiau informacijos, bei

³¹ MAES, P. (1994) *Agents that Reduce Work and Information Overload*, [interaktyvus] <http://pattie.www.media.mit.edu/people/pattie/CACM-94>

naudotis kibernetine erdve lengviau, tuo pačiu sukuriant naujas informacijos perkrovas. Bet koks tokio naujo įrankio pasisekimas leidžia gaminti daugiau informacijos, nes ji gaunama lengviau ir efektyviau, o kibernetinėje erdvėje svarbios informacijos visad yra daugybė. Problemos gali atsirasti, kai įrankiai sukurti informacijos valdymui, patys gamina per daug informacijos. Pvz., turint internetinę naršyklę, kurioje nuolat atnaujinami akcijų kursai, jūsų akcijų paketui, bei jūsų turtui, reiškia kad pirkimo ir pardavimo procesas tampa nuolatinis³².

Technologinės galios spiralė yra užbaigta kartu su naujos informacijos perkrovos problemos atsiradimu. Ši perkrovos spiralė, įrankiai, daugiau perkrovos ir daugiau įrankių ir fundamentalūs technologinės galios kibernetinėje erdvėje atributai. Tai reiškia, kad individas naudojais savo galiomis internete, jis reikalauja daugiau technologinių įrankių tam, kad valdyti didžiulius informacijos kiekius. Technologinė galia yra detalizuojama tam, kad patenkinti informacijos kontrolės ir valdymo poreikius, tuo pačiu kryptant link to, kad kibernetinė erdvė tampa visa labiau technologiškai sudėtinga.

Ne virtualios bendruomenės taip pat yra vis labiau veikiamos šių įrankių, nes kibernetinės erdvės dalis funkcionuoja, kaip informacinių srautų, teikiančių būtina paslaugas naujai socialiniai ekonomikai, erdvė. Pvz., ta pati akcijų rinka, kuri veikia 24 valanda per parą yra labai stipriai priklausoma nuo internetinių informacinių paslaugų. Gyvenimas kibernetinėje erdvėje ir vis labiau priklausomas nuo vis sudėtingesnių technologinių formų, kurios sudaro galimus individų veiksmus. Didesnė veiksmų laisvė yra pasiekama tik technologiškai išprususiems individams, taigi ekspertų arba tų, kurie juos kontroliuoja elitas vis labiau kontroliuoja ir pačią kibernetinę erdvę. Socialinė kibernetinė galia suskirsto individus ir jų veiksmų kibernetinėje erdvėje galią per jų vietą ekspertų ir technologijų tinkluose, bei sukuria kibernetinį elitą, kuris apsprendžia galimybes, kurias individai gali turėti kibernetinėje erdvėje.

Tokie žmonės, kaip Linus Torvalds, Bill Gates ir Kevin Mitnick apibudina skirtingus kibernetinio elito tipus. Linus Trovald yra Linux operacinės sistemos bendraautorius, Bill Gates Microsoft konsorciumo vienas iš savininkų, o kovin Mitnick pirmasis hakeris atsidūręs ant Niujorko „Times“ pirmojo puslapio, bei apkaltintas padaręs nuostolių už milijonus dolerių. Torvalds ir Gates parodo technologinę galę per operacinių sistemų valdymą, kurios padaro kibernetinį gyvenimą įmanomu ir kontroliuoja, bei koordinuoja daugelio programinės įrangos kūrėjų darbą. Torvalds tai daro bendradarbiaudamas, nemokamai ir atviro kodo pagalba, tuo tarpu Gates per pelno siekimą, laisvą rinką ir t.t. Abudu jei valdo fundamentalius kibernetinės erdvės elementus, nuo kurių priklauso dauguma individų kibernetinėje erdvėje. Nors Linux paremtas atviru kodu, tačiau šia jo

³² JORDAN, T. (1999a) *Cyberpower: the culture and politics of cyberspace and the Internet*, London: Routledge

savybe gali apsinaudoti tik kibernetinio elito nariai, kurie sugeba programuoti tokia aukštame lygyje. Mitnick parodo, kaip hakeriai gali kontroliuoti ir manipuliuoti dideliais kibernetinės erdvės plotais, remdamiesi tik savo žiniomis. Hakerių sugebėjimai įsilaužti į serverius, klausytis kitų telefoninių pokalbių ir pan., yra nepasiekiami paprastiems kibernetinės erdvės vartotojams. Šie trys veikėjai parodo technologinės galios elitą, trimis skirtingais būdais. Tai paaiškina, kad kibernetinė visuomeninė galia yra galia, kuri sukuria ir palaiko iš ekspertų sudaryta elitą, kuris turi vis didesnę kibernetinės erdvės kontrolę³³.

2.3. Virtuali kibernetinė galia

Apie šiuos du individualios ir visuomeninės galios lygius, teka galia, kuri yra sudėtinė socialinės tvarkos dalis. Tai atsiranda kibernetinėje erdvėje per kolektyvinę individų vaizduotę, bei kolektyvinę konstrukciją, kuri leidžia jiems atpažinti žmones, kurių jie niekada nesutiko realiame gyvenime, kaip tos pačios virtualios bendruomenės narius. Kolektyvinė vaizduotė egzistuoja daugumoje visuomenių ar tautų. Nebūtina susitikti kitą lietuvį, kad dalintis ta pačia vizija, ką reiškia būti lietuviu, kaip bebūtų tai išreikšta – per nacionalizmą, per multikultūriškumą, ar per krepšinį. Kibernetinė erdvė turi tokią pačią kolektyvinę vaizduotę sudarytą iš vilčių ir baimių, sukurti idealią visuomenę ar paversti ją totalitarine, panaudojus kibernetinę erdvę, kaip ginklą. Technologijos tam, kad sukurti vieną iš šių realybių visada yra beveik pagamintos ir reikalauja neatidėliotinių virtualios visuomenės narių veiksmų, tačiau iš tikrųjų kolektyvinė vaizduotė skirta ne rojus, ar pragaro vizijų įgyvendinimui, bet abipusiam šių baimių ir vilčių pripažinimui tam, kad sukurti kibernetinę visuomenę.

Ši utopinė virtualumo pusė labiausiai atsiskleidžia nagrinėjant kiborgus ir jai paremtą informacinių kodų fantaziją. Kiborgai yra žmonių ir mašinų jungtis, bei kiekvienas esantis kibernetinėje erdvėje yra kiborgas, nes virtualumas atsiranda per klaviatūras, monitorius, laidus ir kompiuterius. Kiborgai panaikina ribas, bei paskatina viltis, kad kategorijos tokios, kaip vyras ir moteris, žmogus ir gyvūnas, bus peržengtos. Žmogaus ir mašinos susiliejimas paskatina gilesnes fantazijas, kad viskas yra valdoma informacinių kodų. Čia labiausiai dėmesys kreipiamas į žmogaus genomo išsiaiškinimą, bei informacijos prigimties kibernetinėje erdvėje suvokimą. Pompastiškiausiose fantazijose tai žmonėms suteikia nemirtingumą, nes gyvybė yra perrašoma į informaciją, laikomą kibernetinėje erdvėje. Realistiškesnėse vizijose pvz., Donnos Haraway

³³ JORDAN, T. and TAYLOR, P. *A Sociology of Hackers*, Sociological Review, 46(4), 1998, 757-780

feministinėje versijoje atsiras „kibernetinis sąmoningumas“, kuris reiškia, kad visi nuskriaustieji susivienys virtualybėje, kaip laisvame ir lygiateisiame pasaulyje.

Distopinėje kibernetinės erdvės vizijoje anksčiau minėtos viltys pakeičiamos visiško sekimo vizija, kuris atsiranda dėl visų socialinių ryšių patalpinimo į duomenų bazes sujungtas kibernetinėje erdvėje. Pradedant bankinėmis transakcijomis, baigiant bet kokias kitais pirkimais, baiminamasi, kad visa tai bus patalpinta į skaitmenines laikmenas, kurių pagalba bus galima atsekti pilną kieno nors gyvenimo vaizdą. Vis tai būtų įvykdyta naudojant tris taktikas: kiborgus, kaip socialinės kontrolės mechanizmą, pvz., per sekimo implantus įmontuotus žmoguje. Antra, duomenų rinkimas, kiekvieno smulkaus pirkimo ar pardavimo veiksmo įrašymas, yra socialinės kontrolės grėsmė. Pvz., pirkimų informacijos kontrolė per supermarketų nuolaidų korteles. Trečia, baimė, kad kibernetinė erdvė gali būti panaudota blogiems tikslams. Pvz., vaikų pornografiją yra pakankamai saugi internete už įvairių kodų ir anoniminių pašto sąrašų. Visos šios baimės susiję su tuo, kad žmogaus gyvenimas gali būti perteiktas informaciją, kaltinamą kibernetinėje erdvėje. Abi šios vizijos pusės remiasi tikėjimu, kad viskas yra sudaryta iš informacijos, arba gali būti į ją paversta³⁴.

Abi šios kibernetinės erdvės vaizduotės pusės nepanaikina viena kitos, bei greičiausiai nebus nei visiškai teisingos, nei neteisingos, tačiau teigs „skaitmeninę nuomonę“, paremta virtualių individų baimėmis ir viltimis. Tai galima suvokti per du labiausiai paplitusius kibernetinės erdvės šūkius: informacija nori būti laisva ir informacija yra susvetimėjimo praktika. Šie du šūkliai prieštarauja vienas kitam, pirmasis laiko informaciją, kažkokia gyvybės forma, kur kažko „nori“, o antrasis pripažįsta informaciją, kaip žmonių susvetimėjimo proceso dalį, tai procesas, kurio metu mes pasineriame į knygas, internetinius puslapius, programinę įrangą, „online“ žurnalus ir taip susvetimėjame. Tačiau žvelgiant į šiuos procesus iš vaizduotės pusės jie gali būti suvokti, kaip mūsų baimės ir viltys, bei išskoduoti taip:

- 1) informacija nori būti laisva;
- 2) informacija yra susvetimėjimo praktika;
- a) žmonija nori būti laisva;
- b) aš noriu būti laisvas;

³⁴ HARAWAY, D. (1991) *Simians, Cyborgs and Women: the reinvention of nature*, London: Free Association Books

2.4. Visuomeniniai judėjimai, elitas, kibernetinė galia ir liberalizmas

Apibudinus tris kibernetinės galios lygius, reikia apibrėžti fundamentalų kibernetinės galios lygį, kuris yra lemiamas. Galima laikyti, kad galios, kurias įgauna individas kibernetinėje erdvėje, leidžia jam konstruoti socialines struktūras, taip, kaip jis nori, paverčiant technologinę galią individualia. Daugelis liberalų kibernetinių kultūrų teorijų, būtent taip ir teigia, t.y., kad individualios laisvės internete gynimas geriausiai pasitarnauja kibernetinių bendruomenių laisvei. Individai yra realūs, o socialinės struktūros abstrakčios., t.y. elitas negali norėti, o Bill Gates ar Kevin Mitnick gali ir tol, kol individai yra laisvi norėti, kibernetinės visuomenės patenkins jų norus. Tačiau šią individo pirmumo teoriją galima atmesti, nes jokie individai, netgi kibernetinėje erdvėje negyvena izoliacijoje. Parastas faktas, jog netgi liberalais naudoja tą pačią programinę įrangą ar kompiuterius, kad patekti į Internetą, kurių gamybą kontroliuoja korporacijos, vyriausybės ir kitos institucijos, reiškia, kad virtualus individas savo prigimtimi yra apibrėžtas. Šie fundamentalūs kibernetinės erdvės faktai yra dar viena arena, kur privilegijuotieji gauna dar daugiau galios, dar daugiau čia jie gali rinktis lytį, vardą ar identitetą, kas nėra įmanoma kitur.

Abi šios teorijos, kam bebūtų atiduotas pirmumas individui ar elitui, visuotinei lygybei ar totalitarizmui, praleidžia svarbiausią žmonijos transformacijos proceso klausimą., t.y. nesvarbu ar individai ar elitas valdys kibernetinę erdvę, svarbiau kokį vaidmenį jie vaidins žmonijos transformacijos procese. Trys argumentų lygiai, demonstruojantys savo privalumus viens kito atžvilgiu, priveda prie išvados, kad visi jie yra iš dalies teisingi, bei, kad kibernetinė galia gali būti suvokta tik, kai į ją žvelgiama, kaip į sudėtingą procesą, įtakojamą visų lygių iškart. Bandymai supaprastinti šį procesą, privestų prie atsisakymo, nuo neišvengiamo fundamentalaus kibernetinės galios kryptių įvairumo. Visi argumentai rodo į šių trijų lygių tarpusavio priklausomybę.

Imant visus šiuos lygius kartu, galima suprasti, kodėl liberali ideologija dominuoja kibernetinėje politikoje, nes ji remiasi tiek visuomeniniais judėjimais, tiek elitu. Individualiame lygmenyje liberalizmas reiškia, kad individai turi galių konstruoti savo bendruomenes. Individai sukuria savo „online“ pasaulius, taigi ryšys su ideologija, kuri remiasi individualia laisve yra akivaizdus. Jokia vyriausybė ar valstybė nereikalinga, kai individams galima kurti ir dalyvauti bendruomenėse taip, kaip jie nori. Technologinės galios elitas taip pat susijęs su liberalia ideologija, dėl savo prerogatyvų laisvajai rinkai. Elitas gali pateisinti savo kibernetinės erdvės kontrolę dėl to, kad ją įgavo konkurencijos laisvojoje rinkoje sąlygomis. Elitas apibudina kibernetinę erdvę, kaip idealią rinką, remdamasis tiek savo valdymo teisėtumu, tiek tariamu trapumu, kuris remiasi tuo, kad

bet kas turi įrankius sukurti „kitą didelį dalyką“, bei nuversti elitą. Didesnė veiksmų laisvė yra paremta individualiu liberalumu laisvoje prekių ir idėjų rinkoje.

Liberalizma tampa „online“ ideologija, kuri pabrėžia tiek individualų liberalumą, kai kalbama apie individus ir jų galias, tiek tai, kad kibernetinė erdvė duoda geriausius rezultatus, nes ji yra patikrinama laisvosios rinkos mechanizmu, kai norima pateisinti elito kontrolę. Tai nereiškia, kad liberalizmas bus viešai giriamas internete, daugelis jį peikia, nes jis žada individams laisvę, bet suteikia dar daugiau galios elitui. Barbrook ir Cameron kritikuoja kibernetinio liberalizmo šalininkus taip³⁵:

„jie yra aistringi advokatai to, kas yra neklystanti liberali politikos forma, jie nori, kad technologijos pagamintų naują „Džefersono demokratiją“, kur visi individai galės laisvai save išreikšti kibernetinėje erdvėje.

Tačiau, laikydamiesi šio idealo, šie technologijų fanai, atgamina labiausiai atavistines Amerikos visuomenės savybes, ypač tas, kilusias iš vergovės laikų. Jų utopinė vizija priklauso nuo sąmoningo aklumo kitų atžvilgiu, bei tokių savybių kaip: rasizmas, skurdas ar ekologinė degradacija įteisinimu. Kiekvienam „virtualios klasės“ nariui pažadėta galimybė tapti sėkmingu aukštųjų technologijų verslininku. Informacinės technologijos suteikia individams galių, padidina asmeninę laisvę, bei radikaliai sumažina valstybės galias. Egzistuojančios politinės ir jėgos struktūros bus pakeistos nesuvaržytomis sąveikomis tarp autonominių individų ir jų programinės įrangos.“

Barbrook ir Cameron, bei daugelis kitų mato individualias galias tik, kaip uždangą tam, kaip elitas bando primesti savo valią, siekdamas savo tikslų, bei savais būdais kartodamas JAV vergovės, rasizmo, skurdo ir užterštumo istoriją. Socialinėje perspektyvoje tokie argumentai yra suprantami, liberalizmas gali būti suvoktas, kaip technologinės galios elito ideologija, kuris vis labiau valdo kibernetinės erdvės galimybes. Tačiau kibernetinė galia parodo, kad tai nėra visiškai tiesa, Louis Rosseto internetinio žurnalo „Wired“ redaktorius teigia:

„klausimas nebėra, kuriuos statistus mes turime palaikyti: Respublikonus ar Demokratus, komunistus ar fašistus. Klausimas yra, kokį liberalizmą mes turime palaikyti. Kitos alternatyvos pasauliui, kuris daugiau nėra kontroliuojamas nebėra. Centrinė galia ne tik nebeveikia, ji daugiau nėra įmanoma.“

Kalbėdamas apie kibernetinę individo galią, Rosseto teigia, kad galia paskirsto individų turta, kuriems reikia laisvės, kad pasinaudoti ta galia.

³⁵ BARBROOK, R. ir CAMERON, A. (1997) *'The Californian Ideology'*, Science as Culture, 26, psl.44-72

Liberalių pažiūrų jėga „online“ gyvenime gali stebinti, bet kibernetinės galios perspektyvoje, liberalizmas yra unikali ideologija visuomeninių judėjimų ir elito karuose kibernetinėje erdvėje, nes leidžia išversti abiejų pusių norus ir įsitikinimus į kitai pusei suprantamą kalbą. Liberalizmas yra klaba, kurios pagalba virtualūs individai ir kibernetinis elitas išsiaiškina savo sąjungas ir konfliktus. Taigi mūšiai tarp visuomeninių judėjimų ir elito, mūšiai, kurie suskaldo abidvi puses į koalicijas ir opozicijas, gali būti artikuliuojami per liberalią retoriką.

Kibernetinės erdvės visuma yra trys lygiai: individualus, visuomeninis ir virtualus. Paimti kartu jie sudaro sudėtingą dominuojančių struktūrų ir madų kibernetinėje erdvėje žemėlapi. Jie mums padeda suprasti, kodėl „online“ pilietinių teisių organizacijos, nevyriausybinės organizacijos, kurios dažnai tapatinamos su realaus gyvenimo visuomeniniais judėjimais, kreipia dėmesį į tam tikras problemas, kurios nėra būdingos realiam „offline“ gyvenimui. Tai leidžia suprasti specifiską liberalios retorikos galią, kuri leidžia apibrėžti kibernetinės politikos debatus, ne apspręsti nugalėtojus, bet tapti kibernetinės politikos kalba. Kibernetinė galia suteikia jėgų žemėlapi, apibūdinantį tiek „online“ visuomeninius judėjimus, tiek skaitmeninę demokratiją, bei jų priešus.

Tačiau, kaip ir su kiekvienu žemėlapiu, galios kartografija nesuteikia empirinio paveikslo. Kibernetinė galia negali būti suvokta, kaip kažkoki individualo kelionė į Internetą, nes visos tokios kelionės yra suvaržytos kasdienės gyvenimo realybės. Kibernetinė galia niekada nesuvokiama, kaip atskiri individualus, visuomeninis ir virtualus lygiai, ji yra abstrakti jėgų, kurios veikia kibernetinėje erdvėje reprezentacija. Kibernetinė galia turi būti atskirta nuo daugelių patirčių įmanomų „online“ tol, kol ji taps gyvenimo „online“ abstrakcija. Kibernetinė galia yra virtualaus gyvenimo teorija.

3. GLOBALUS PILIETINĖS VISUOMENĖS JUDĖJIMAS

Pasak Virilio³⁶, „šiandien nebėra pesimistų ar optimistų yra tik realistai ir melagiai.“ Taigi, kokios tinklinės visuomenės perspektyvos, anksčiau aptartų, neoliberalios globalizacijos ir informacinių technologijų poveikio visuomenės informavimo priemonėms ir kultūrinės produkcijos dinamizmo kontekste. Visuomenės informavimo priemonių industrija ir kultūrinė produkcija buvo paverstos skaitmeninėmis ir globalizuotos tokiais mastais, kad nebeliko erdvės už informacinės tvarkos, kurią formuoja jėgų, suteikiančių pavidalą pasauliui, dinamika. Mes gyvename pilietinės visuomenės krizės laikais, sukeltais neoliberalaus kapitalizmo ir IKT revoliucijos. Pasak David'o Held'o³⁷ pilietinė visuomenė išlaiko savitą socialinio gyvenimo srityse sukurtą charakterį, pasireiškianti per: vidaus pasaulį, ekonominę sferą, kultūrinę veiklą ir politinį bendravimą – kuris yra organizuojamas per privačius ar savanoriškus susitarimus tarp individų ir grupių, nepriklausomų nuo tiesioginės valdžios kontrolės. Pagrindinė idėja yra ta, kad pilietinė visuomenė ir valdžia turi būti atskirtos sritys. Tačiau dabartiniai neoliberalaus kapitalizmo ir IKT revoliucijos santykiai išplatino rinkos teoriją ir praktiką ne tik į daugelį pilietinės visuomenės sričių, bet ir į pačią valstybę. Tuo pačiu, šis augantis vieno pilietinės visuomenės dominavimo elementas pradeda, iš vienos pusės atitikti klasikinę nuostatą, kad valstybė tėra pilietinės visuomenės instrumentas, tačiau tik per labai siaurą ir neproporcingai galingą pilietinės visuomenės aspektą - rinką. Ir pasak Klein³⁸: „rinkos logika yra per augančią hegemoniją valstybei ir likusiai visuomenės daliai auginti privačios sferos įtaką viešajai“ tai yra, marginalizuoti ir kolonizuoti tuos, nepriklausančius rinkai, sektorius, kurie duoda pilietiniai visuomenei jos pliuralistinį charakterį ir įvairovę, arba, kaip tai vadina Klein³⁹: „savitą charakterį“. Pilietinė visuomenė ir valstybė dabar abidvi yra orientuotos į laisvos rinkos pardavimo, pelno ir vartojimo logiką.

Viso to kenksmingas efektas yra mažėjantis visuomenės noras dalyvauti politiniuose procesuose. Daugelyje vakarų šalių liberalių demokratijų jauni žmonės neberodo pasitikėjimo politiniais procesais, nedalyvaudami rinkimuose.

Didelių pilietinės visuomenės ir valstybės sferų kolonizacija turėjo didžiulį efektą kairiesiems t.y. natūraliam liberalizmo priešui, visame pasaulyje. Kaip teigia Slavoj Žižek⁴⁰ „Kairieji išgyvena sukrečiančią patirtį: progresyvus judėjimas yra priverstas iš naujo išrasti visą

³⁶ VIRILIO, P. *Information Bomb*. London: Verso

³⁷ HELD, D. (1987) *Models of Democracy*. Stanford, CA:Stanford university press.

³⁸ KLEIN N. (2000) *No logo*. London: Flamingo.

³⁹ KLEIN N. (2000) *No logo*. London: Flamingo.

⁴⁰ ŽIŽEK, S. (2002) *Revoluition must Strike twice*, London Review of books, 25 july:13.

projekta“. „Senos“ erdvės, kuriose veikė progresyvios pilietinės visuomenės jėgos yra iš dalies arba visiškai kolonizuotos; o politinė erdvė, kur reformos arba revoliucija galėtų vystytis buvo marginalizuota arba palikta susinaikinti. Daugelis žmonių supranta, kad reikalinga reorganizacija arba „išradimas iš naujo“. Žižek‘as kalba apie tai, kad vyksta dabar ir, kas prasidėjo vėliausiai nuo 1990 metų. Socialiniai, ekonominiai ir politiniai žlugimai, atsirado iš neoliberalizmo hegemonijos, sukuria motyvaciją naujiems politikams ir naujoms politinių organizacijų formoms, kad jos galėtų atkurti pilietinę visuomenę nepriklausomą nuo dominuojančio neoliberalaus kapitalizmo.

Nauja globali pilietinė visuomenė bando atsirasti ir išsilaisvinti iš neoliberalios tinklinės visuomenės apribojimų, naudodama jos pačios priemones: Internetą bendrai ir tinklų tinklus, kurie sudaro Internetą. Mes matome dvi besigrumiančias jėgas naujos pilietinės visuomenės evoliucijoje. Abidvi yra dialektiškai susijusios, abi įtakoja viena kitą, tiek negatyviai, tiek pozityviai. Pirmoji, žinoma, yra neoliberali globalizacija ir informacinių technologijų revoliucija, antroji pastarosios antitezė – globalios pilietinės visuomenės judėjimas.

3.1. Globalios pilietinės visuomenės formavimasis

Laissez-faire (valstybės nesikišimo) laisvos rinkos kapitalizmo fazė, kuri dominavo Britanijoje 19 amžiuje pakenkė egzistuojantiems sudėtingiems socialiniams ryšiams, kurie vystėsi šimtmečius. Ši agresyvi kapitalizmo forma privertė žmones priešintis ir organizuotis, taip kūrėsi darbininkų sąjungos, bei kairiosios politinės partijos. Šis istorinis nevaržomo kapitalizmo atsvaras buvo suardytas atsiradus neoliberalizmui ir jo misijai sugražinti laissez-faire sistemą. Praėjo dešimtmetis, kol neoliberalizmas ir jo ekonominė reorganizacijos laisvoje rinkoje politika privedė globalų pasipriešinimą iki kritinės masės. Tokie intelektualai, kaip Anthony Giddens, bei politikai, kaip Tony Blair ir Bill Clinton pabandė pažaboti augantį nepasitenkinimą, siūlydami taip vadinamą „Trečią kelią“⁴¹. Idėja buvo padaryti rinkos ekonomiką švelnesne, bei suteikti jai socialdemokratiškas tendencijas, kurios gerintų blogiausius nesaikingumus. Tačiau daugelis greitai suprato, kad Trečiasis kelias, ypač toks, kokį jį vaizdavo politikai, paliko neoliberalizmą nepaliestu, pvz., besitęsianti susitarimų dėl laisvos prekybos eilė, kurie sukurti atverti visas sferas kiekvienoje ekonomikoje, neatsižvelgiant į jų pažeidžiamumą globalios konkurencijos atžvilgiu, lieka neliečiama. Taip pat, Trečiojo kelio nepaliesta buvo globali akcijų rinka, arba „techno-ekonominė sistema“, kaip ją apibūdina Castells⁴², kuri yra sutvarkyta taip, kad „leidžia geografinę investicijų

⁴¹GIDDENS, A. (1999b) *The Third Way: A Renewal of Social Democracy*. Malden, MA: Polity Press.

⁴²CASTELLS, M. (1997) *The Rise of Network Society*. Oxford: Blackwell.

pasiskirstymą vykdyti tokiu būdu, jog kai ekonomikos nukenčia (gali nukentėti), daugelis globalių investicijų to nepatiria.“ Trečiojo kelio nesugebėjimas priešintis tam, kas buvo suvokiama kaip labiausiai socialiai, aplinkos apsaugos ar kultūros atžvilgiu destruktivūs neoliberalizmo aspektai, reiškė, kad daugumai žmonių, kurie buvo atstumti neoliberalizmo Trečias kelias nieko nepasiūlė.

Idėja, kad mes gyvename neužtikrintame ir neteisningame pasaulyje tampa vis akivaizdesnė. Geopolitiniame fronte Jungtinės tautos kenčia didelę identiteto ir teisėtumo krizę, tuo tarpu tik vieną politinį polių turinčiame pasaulyje JAV bando įgyvendinti savo kultūrinį, politinį, ekonominį ir karinį dominavimą. Grupė žmonių pasivadinusių „Tarptautinis globalizacijos forumas“, bei vadinančių save „globalia pilietine visuomene“ (ne antiglobalistais) išleido knygą „ekonominė globalizacijos alternatyvos“⁴³, kurioje buvo apžvelgtos tokios modernaus pasaulio problemos, kaip badas, ekologija, ekstremalūs gamtos pokyčiai tiek trečiojo pasaulio, tiek išsivysčiusiose šalyse, kurios pasak knygos autorių įgavo dar nematytus mastus, bei buvo sukritikuotas globalus kapitalistinis neoliberalizmas: „tampa būtinybe permąstyti šiandieninius žmonijos prioritetus ir institucijas. Daugelis korporacinių globalistų vis dar neigia globalias problemas ir kartoja mantrą, jog su laiku ir kantrybe korporacinis globalizmas suteiks gerovę, reikalingą nugalėti skurdo ir aplinkosaugos problemoms visame pasaulyje.“

Nuo 1990 pradžios vis daugiau žmonių atsisakė ilgiau tikėti šia mantra. Dar daugiau jei pardėjo suprasti, kad pati globalizacija suteikia galimybę kovoti prieš tai. Individai, grupės, bei bendruomenės pradeda eksperimentuoti su „visur esančia kompiuterizacija“ taip, kad panaudoti ją prieš jei primestą neoliberalizmo vaidmenį. Jungtinių tautų remtas Rio pasaulinis aukščiausio lygio suvažiavimas suteikė įkvepiantį pavyzdį, kaip IKT gali apdėti nevyriausybinių organizacijų darbui visame pasaulyje. Daugiau kaip tūkstantis nevyriausybinių organizacijų prisiregistravo prie taip vadinamo Globalaus forumo, vykusio paraleliai su suvažiavimu. Trisdešimt penki tūkstančiai jų atstovų susirinko tam, kad išreikšti savo rūpesčius dėl socialinių ir ekologinių problemų pasaulio lyderiams, bei žiniasklaidai, kuri nušvietė įvykį. Forume buvo masiškai panaudotos IKT tam, kad bendrauti tokiame didžiuliame susirinkime, aks leido delegatams greitai dalintis informacija, diskutuoti, derinti dienotvarkes, bei kurti ateities strategijas. Pasak Shelley Preston⁴⁴: „šios informacijos apsikeitimo galimybės buvo beprecedentės“, bei nenuostabu, jog buvo pasirašytas svarbi „Komunikacijos, informacijos, žiniasklaidos ir tinklų sutartis“, apibudinusi teisę į komunikaciją, kaip pagrindinę žmogaus teisę. John E. Young iš organizacijos „Worldwatch Institute“ vėliau komentavo jog, tai buvo postūmis tūkstančiams aplinkosaugos aktyvistų ir

⁴³ CAVANAGH, J. *Alternatives to economic globalisation*, San Francisco, CA Berrett-koebler.

⁴⁴ PRESTON, S. (1994) The Rio Earth Summit and beyond [interaktyvus] <http://www.fiu.edu/~mizrachs/nets-ngos.html>

organizacijų visame pasaulyje naudotis komerciniais ir nekomerciniais kompiuterių tinklais tam, kad koordinuoti kompanijas, keistis žiniomis, bei gauti valstybinių ir tarpvalstybinių organizacijų pasiūlymų detales.

1994 metais svarbus IKT panaudojimo, kaip tiesioginio veiksmo ir atviro politinio, bei ideologinio pasipriešinimo pavyzdys buvo pateiktas Zapatistų sukilimo Meksikos Čepas provincijoje metu. Zapatistų judėjimas kilo, kad ginti vietinių gyventojų ir valstiečių teises, kurie jautė, kad neoliberalizmas Šiaurės Amerikos laisvos prekybos sutarties (NAFTA) pavidalu naikino jų kultūrą, aplinką ir ekonomiką. Jeigu ne novatoriškas sukilėlių lyderio, komendanto Marcos, IKT panaudojimas, remiant ir reklamuojant jų kovą prieš Meksikos vyriausybę ir armiją, Zapatistų judėjimas galėjo pavirsti tik nežymių maištu, kuris būtų tyliai, bet žiauriai sunaikintas. Tačiau naudodami faksus, nešiojamus kompiuterius, elektroninį paštą ir Internetą judėjimas greitai susisiekė su prijaučiančiomis grupėmis ir kitais judėjimais visame pasaulyje. Zapatistų kova (ypač dėl novatoriško IKT, kaip ginklo naudojimo) atsidūrė žiniasklaidos akiratyje ir tapo skandalinga kovos prieš blogiausius neoliberalios globalizacijos aspektus byla. 1996 metų liepą drąsus tarptautinio solidarumo pavyzdys buvo pademonstruotas Čepas provincijoje, kai 3000 aktyvistų iš 40 šalių susirinko dalyvauti „pirmame tarpžemyniniame susirinkime už žmoniją ir prieš neoliberalizmą“. Delegatai susirinkime siekė sukurti „Tarpžemyninį alternatyvios komunikacijos tinklą“. Jų pranešėjas, komendantas Marcos, teigė⁴⁵: „Reikia sukurti komunikacinį tinklą tarp visų mūsų kovų, tarpžemyninį komunikacinį tinklą prieš neoliberalizmą, tarpžemyninį tinklą už žmoniją. Šis tarpžemyninis tinklas turės sujungti mūsų žodžių kanalus ir visus pasipriešinimo kelius. Tarpžemyninis tinklas bus priemonė per kurią skirtingos pasipriešinimo sritys bendraus. Šis tarpžemyninis tinklas nebus organizuota struktūra, jis neturės moderatoriaus, centrinės kontrolės ar hierarchijos. Jis bus visiems, kurie klauso ir šneka.“

Tuo metu „anti-globalizmo“ judėjimas pradėjo įgauti šio tokias formas. Žmonių grupės visame pasaulyje intensyviai bendravo, dalinosi idėjomis, įkvėpdami vieni kitus kurti tiek lokalias, tiek globalias strategijas. Paskutiniame dvidešimto amžiaus dešimtmetyje daug judėjimų atsirado ir jungėsi, skirtųsi, stiprėjo ir silpnėjo beformiame ir vis dar besiplečiančiame alternatyvios pilietinės visuomenės tinkle. Jie matė neoliberalizmą, kaip priešą, bei savo ginklais laikė: idėjas, protestus, komunikaciją ir informaciją. Anti-globalizmo judėjimas susidėjo ne iš vienos nuomonės ar ideologijos. Jame dalyvavo anarchistai, socialistai, darbininkų sąjungų atstovai, valstiečiai, bedarbiai, mažai uždirbantys žmonės, studentai, intelektualai, aplinkosaugininkai ir daugelis kitų. Juos jungė idėja, kad dabartinė ekonominė sistema yra nevykusi, bei tarnauja tik didžiajam verslui,

⁴⁵LEAL, P. (2000) *Participation, communication and technology in the age of global market, Forest, TRee and People* (newsletter) [interaktyvus] number 40/41, <http://www.trees.slu.se/news/40/40leal.pdf>

likusiai žmonijai palikdama likučius. Šios grupės susitelkė prieš organizacijas, kurias jie matė, kaip korporacinis globalios ekonominės priespaudos simbolius tokius kaip: pasaulinis ekonomikos forumas (WEF), WTO, IMF, Pasaulinis bankas – bei jų neoliberalius atitikmenis privačiame sektoriuje – McDonalds, Shell, Nike ir t.t. Bendras tokios grupių gausos požiūris būtų neįmanomas bei IKT ir tokių internetinių portalų, kaip www.indymedia.org – bei mažėjančių transporto kaštų, aks yra dar vienas neoliberalios globalizacijos efektas, atsisukęs prieš ją pačią. Daugelis protestų (pvz. Sietle per WTO susitikimą) pasaulinių tiek politinių, tiek ekonominių lyderių buvo apibūdinti, kaip nukreipti prieš prekybą, verslą arba paprasčiausiai anti-globalizacija. Tačiau pasak Naomi Klein⁴⁶: „Tai yra pirmas politinis judėjimas gimęs chaotiškuose interneto takuose. Savo gretose jis neturi top-down hierarchijos galinčios paaiškinti didįjį planą, ar atpažįstamų lyderių kalbančių skambiomis frazėmis ir nieką nežino, aks įvyks po to. Bet viena dalykas yra tikras: protestuotojai Sietle nėra anti-globalizacija, tai žmonės, kuriems pakenkė globalizacija, bei prekybos teisininkai oficialiuose susitikimuose. Šis judėjimas, jeigu ir yra anti kažkas, tai nukreiptas prieš korporacijas, oponuojantis logikai, kas gerai verslui – sumažinta reguliacija, didesnis mobilumas, didesnės galimybės – yra geros naujienos ir visiems kitiems. Konfrontacija nėra tarp globalistų ir protekcionistų, bet tarp dviejų radikaliai skirtingų globalizacijos formų. Viena kurių turėjo monopolį paskutinius dešimt metų, o kita tik sudalyvavo oficialiame pristatyme.“

Požymis to, kad anti-globalistų judėjimas pradėjo skelbti pavojų elitiniuose gyventojų sluoksniuose, buvo, kad politika, dešinieji žurnalistai ir kiti bandė priskirti juos prie įvairių teroristinių grupių. Nuspėjamai, nevaizdingas propagandinis triukas nesugebėjo suveikti, nes milijonai Interneto vartotojų matė, kad tikrosios problemos yra neaptariamoms. Sietlas pavirto į Prahą, Vašingtoną, Kvebeką ir t.t., ir šios susitikimo vietos tapo naujo socialinio ir politinio vystymosi, kur globali pilietinė visuomenė efektingai, išūliai ir reguliariai priešinosi neoliberalizmo įteisintam verslui, pradžia.

Novatoriškas IKT naudojimas sukurtas prieš naująją pasaulio tvarką, kurią apibrėžia korporacijos, leido judėjimui augti ir būti išgirstam. Judėjimas buvo įkvepiantis ir motyvuojantis, tačiau pasak Hardt'o⁴⁷ „nesuprantamas, chaotiškas ir išsklaidytas“.

Kaip pademonstravo globalios pilietinės visuomenės judėjimas, naujo stiliaus politika, paremta antipatija neoliberalizmui, bei sujungta laike ir erdvėje tinklais – technopolis – dabar yra įmanoma. Globali pilietinė visuomenė pakilusi iki kritinės masės parodė erdvių (tiek realių, riek

⁴⁶ KLEIN, N. (2000) *No logo*. London: Flamingo.

⁴⁷ HARDT, M. (2002) Porto Alegretoday's bandung?, *New Left review*, 14, March-April:114.

virtualių) vystymo potencialą, kur aktyvistai gali grupuotis. Tačiau tokie patobulinimai nėra nei lengvi, nei vienalyčiai ir šių sunkumų apimtis tik dabar yra suvokiama ir teorizuojama.

Daugelis žmonių pritrauktų į globalios pilietinės visuomenės judėjimą siekia naujos politikos ir suvokia, kad tikrosios tinklinės visuomenės galia ir politika bus apspręsta pačiame tinkle. Kitai žodžiai tariant, IKT, kaip ir pačios idėjos bus naujos politikos formavimo įrankiai. Hardt'as, išdėsto tinklų privalumų prieš partijas: „Kaip galima ginčytis su tinklu?. Judėjimai organizuoti per juos turi jų galią, bet neveikia per opoziciją. Bazinė tinklinės formos charakteristika yra ta, kad čia yra ne du prieštaraujantys susikirtimo taškai, jie yra visada trišaliai, keturšaliai, kol galiausiai išsiplečia iki begalybės visame tinkle. Tai buvo viena iš Sietlo įvykių charakteristikų, kur grupės: anarchistų, aplinkosaugininkų, darbininkų sąjungų atstovų ir t.t. galėjo turėti akivaizdžių prieštaravimų, tačiau netikėtai galėjo dirbti kartu, daugumos tinklo kontekste. Judėjimai funkcionavo viešojoje sferoje, ta prasme, kad buvo galima išreikšti skirtumus įprastiniame atviro pasikeitimo kontekste. Tačiau tai nereiškia, kad tinklai yra pasyvūs. Jie pakeičia prieštaravimus transformuodami judėjimų tradicines fiksuotas pozicijas, suteikdami jiems naujas formas.“

Pasak Pierre Bourdieu: „Neoliberali programa įgauna savo socialinę galią iš politinės ir ekonominės galios tų, kurių interesus atstovauja: akcininkų, finansinių operatorių, industrinių magnatų, konservatyvių ir socialdemokratinių politikų, kurie pavirto laissez-faire šalininkais, aukšto lygio finansų biurokratai, kurie trokšta pateisinti savo pačių egzistenciją, nes skirtingai nei kompanijų vadybininkai, jei neneša jokios atsakomybės.“⁴⁸ PPO yra iš esmės niekam neatsakinga ir neskaidri organizacija, bei neoliberalizmo priešakinė pozicija. Ji veikia, kaip tarptautinių korporacijų ir laisvos rinkos ekonomikos įteisavimo svarbiausia grandis, dedanti dideles pastangas į „tolimesnį globalios paslaugų rinkos liberalizavimą“ (taip šis procesas apibūdinamas pačioje PPO interneto svetainėje). Taip atsitiko 2000 m. Bolivijoje, kai buvo privatizuoti vandens tinklai, bei kainos pakilo 200 procentų.

Pasaulinio vystymosi judėjimo [World Development Movement] aktyvistai teigia, kad nepaisant apsipiktinimo tokios „geresnės“ paslaugos sukuria, viešųjų sektorių, dar likusių pasaulyje, privatizavimo tendenciją, bei ateityje leis tarptautinėms korporacijoms uždėti mokesčius daugiau nei 1,2 milijardui žmonių gyvenančių žemiau skurdo ribos.

Toliau privačių interesų vykdomas vykstantis viešųjų ir socialinių sferų užkariavimas turės taip pat ir kultūrinės pasekmes. Vietinės kultūros ir jų gyvenimo būdas, kiekvienoje šalyje, kiekviename žemyne yra vis labiau sukomercinamas, bei suvakarietinamas.

⁴⁸ BOURDIEU, P *Acts of Resistance: Against the Tyranny of the Market*, New Press 1999

Pasaulinė socialinė sistema paremta aršia konkurencija, korupcija, bei chaotiška fondų birža, kartu su trumpalaikiškumo ir greičio kultais negali užtikrinti nuspėjamo ir saugumo. Neoliberalizmas kolonizavo tai, kas turėtų būti ne rinkoje, bei balansuoti socialinį gyvenimą. Taigi socialinis, kultūrinis ir politinis balansas nebuvo pastebima paskutinių dvidešimties metų neoliberalizmo valdymo tendencija. Visa sistema kartu palaiko, ankstesniame skyriuje aptarta, ideologija. Tai yra laisvos rinkos doktrina įamžinta tų, kurie galią ir įtaką, bei kurie gauna daugiausiai naudos iš taip veikiančios sistemos. Jų pažiūros yra paremtos tuo, kad trūksta pakankamai įtikinamų argumentų už alternatyvią ekonomikos ir socialinės organizacijos sistemą. Ši situacija dideliai žmonijos daliai, kuri kovoja prieš šią sistemą, sudaro išpūdį, kad jie yra vieniši, bei, kad kova yra beprasmiška, tačiau daugelis pradeda suprasti, kas iš tikrųjų yra neoliberalizmas – sistema, kuri yra destruktivi: ekonomikoms, regionams, kultūroms, verslui, ekologijai ir individams. Karlas Marksas teigė, kad „kapitalizmas sukurs savo paties destrukcijos sėklas“, taip pat ir neoliberalizmas kuria savo antitezę, klausimas yra tik, kaip ji vystysis tinklinėje visuomenėje. Didžiausias jos pavyzdys aišku yra pati globali pilietinė visuomenė, kurioje dalyvauja žymiai platesnis žmonių, motyvuotų augančia griaujamą nesuvaržytos rinkos valdžia, ratas, negu Karlo Markso įsivaizduota darbininkų klasė.

Šis pasaulinis sąmoningumo mokslo, ekonomikos, neoliberalios globalizacijos ar kitais klausimais augimas neatsirado dėl dramatiškų atradimų ar viešųjų interesų gynimo pagrindinėse [mainstream]masinės žiniasklaidos priemonėse. Žiniasklaida, taip vadinama ketvirtoji valdžia, demokratijos ir viešojo intereso gynėja, tapo neoliberalios tinklinės visuomenės dalimi. Ji tikslingai veikia, kaip laisvosios rinkos ir didžiojo verslo propagandos mechanizmas, nes pati yra jo neatsiejama dalis. Ignacio Ramoner, Paryžiaus universiteto komunikacijos profesorius, teigia: „Žiniasklaida daugelį metų buvo pilietiškumo šaltinis, žinoma kaip ketvirtoji valdžia – valdžia, kuri priešinosi blogiems valstybės sprendimams, galintiems pakenkti piliečiams. Dabar ketvirtoji valdžia, daugiau nebeturi valdžios.“ Pasak Ramoner, vietoj piliečių teisių gynimo, „ketvirtoji valdžia dabar juos eksploatuoja ir engia. Sunku pasipriešinti tam, kas buvo mūsų gynėju, o tapo priešū“. Žodžiai ir idėjos, kurios kvestionuoja esama tvarką neranda vietos „okupuotoje“ žiniasklaidoje, alternatyvūs tekstai ir nuomonės priverstos ieškoti alternatyvų – surasti ar sukurti naujus realizavimo būdus. Tokios svarbios, neoliberalizmą kritikuojančios, knygos, kaip „No logo“ (Kleino 2000), „Fast Food Nation“ (Schlosser 2001) ir „One Market under God“ (Frank 2001) tapo bestseleriais, ne dėl to, kad naudojo įmantrų marketingą ir visur esančią reklamą, ar žiniasklaidos priemonių norinčių kitokios nuomonės palankumą. Knygos buvo parduotos dėl didžiulio susidomėjimo tiek tarp technologinių aktyvistų, tiek tarp parastų žmonių, kurie nusibodo esama tvarka. Žmonių tinklai paskleidė informacija, o pagrindinė žiniasklaida susidomėjo tik kuriam laikui

prabėgus, kai reikėjo išsiaiškinti, dėl ko kilo šis šurmulyš. O informacija plito ne per laikraščius ar televiziją, o per nepriklausomai besiorganizuojančius ir beformius tinklus. Šie virtualūs komunikacijos kanalai veikia visą parą, juose kritikuojama dabartinė tvarka, bei dalijamasi idėjomis, kaip sutvarkyti kitokią visuomenę. Jie pastoviai skelbia naujas strategijas ir taktikas, meną ir literatūrą, mokslą ir technologijas, kurios gali padėti tam įvykti. Ši evoliucionuojanti globali pilietinė visuomenė eksperimentuoja, adaptuoja, atmeta ar priima kelius ir priemones, kuriomis novatoriškai ir kūrybingai galima padaryti kažką kitaip.

Daugelis individų ir grupių, teoretikų ir aktyvistų, teorijoje ir praktikoje yra pasiryžę sukurti naujosios politinės tinklinės visuomenės tvarkos tikslą. Naujoji politikos forma turės išsivystyti iš radikalai apsiikeitusių aplinkybių, kurias sukūrė neoliberali globalizacija ir IKT revoliucija. Pasaulyje, kuriame nėra išorės (outside)⁴⁹, Hardt'as ir kiti kuria pamatus alternatyvios politikos tinkluose, komunikacijose ir žiniasklaidoje modeliavimui. Kaip daugelis aktyvistų pradėjo suprasti, kad ir koks būtų protestų pasisekimas globalioje skalėje jis slepia rimtas ir stipriai silpninančias problemas, didžiausia kurių yra klausimas – Kur iš čia? T.y., kaip pakeisti ar pristabdyti neoliberalizmą, o ne tik kelti jam nepatogumus. Didelis ir įvairus neoliberalizmo efektas kartu surinko didžiulę įvairovę žmonių, kurie nori jam priešintis. Problema yra ta, kad, kadangi neoliberalios globalizacijos efektas yra toks įvairiapusis, bei išsiplėtęs visame pasaulyje, kaip žmonės sugebės ne tik priešinti neoliberaliai globalizacijai efektyviai, bet ir keis ją.

3.2. Visuomenės informavimo priemonės ir globalizacija

Manuel Castells⁵⁰ atskleidė svarbias politines naujų visuomenės informavimo priemonių savybes. Castells teigia, kad informacinė visuomenė, pirmiausiai gimė iš besikeičiančių santykių tarp globalaus kapitalizmo, valstybės ir naujų socialinių judėjimų, bei, kad naujų visuomenės informavimo priemonių vystymasis, žiniasklaidos pranešimų diversifikacija, politikos ir žiniasklaidos implozija turės įtakos viešajai sferai.

Informacinės ekonomikos vystymasis yra pagrindinis veiksnys įtakoiantis postindustrinės visuomenės dinamiką. Šioje naujoje ekonomikoje technologinis įmonės lygis yra žymiai geresnis konkurencingumo rodiklis, nei darbo kaštai. Kur industrializacija buvo nukreipta į ekonominį augimą, „informacinė ekonomika“ labiau rūpinasi žinių vystymu ir tinklų kūrimu. Kapitalizmas tampa mažiau priklausomas nuo valstybės, bei labiau nuo įprastinės informacinės

⁴⁹ HARDT, M. (2002) Porto Alegretoday's bandung?, *New Left review*, 14, March-April:114.

⁵⁰ CASTELLS, M. (2001) *The internet galaxy*. New York, NY: Oxford university press

sistemos galimybių perduoti informacija nutolusiems tinklams. Šiuose procesuose senasis kapitalizmas (pelno vaikymasis) ir naujasis kapitalizmas (naujos informacinės technologijos ir organizacinės formos) susilieja.

Kapitalo srautų dominavimas, kaip priešingybė vietiniai darbo jėgai, suaktyvino socialinės atskirties procesus. Naujoji informacinė ekonomika yra charakterizuojama per tuo pačiu metu vykstančius ekonominio vystymosi, bei atsilikimo procesus. „juodosios informacinės ekonomikos skylės“ susideda iš žmonių, kurie socialiai ir kultūriškai nedalyvauja komunikacijoje su pagrindine visuomene. Tai pasireiškia darbo vietų gausėjimu aukštuosiuose vadybos sluoksniuose, bei nedarbo didėjimu mažos kvalifikacijos darbininkams, bei žemės vargingesnių regionų išskyrimu iš kapitalo srautų.

Informacinės ekonomikos dominavimas turi daug kultūrinių efektų, kurie yra labai įvairūs. Žiniasklaida vaidina vis svarbesnį vaidmenį apibrėžiant visuomenę, jei kažkoks socialinis judėjimas nėra žiniose, galima sakyti jis neegzistuoja iš viso. Masinės kultūros idėja dabar yra pralenkta žiniasklaidos aplinkos, kur žinios yra simbolinėmis kalbomis pritaikomos numatomi auditorijai.

Castells teigia, kad visuomenės informavimo priemonių politika tapo atskirta nuo ideologinių pozicijų ir jos darbotvarkės yra pertraukiamos įvairių socialinių judėjimų, kurie naudoja meistriškas technikas skatinant gynybinius ir reakcinius atsakus į ekonominę globalizaciją. Pasak Castells⁵¹: „ Žmonės visame pasaulyje prarado savo gyvenimo, savo darbo, aplinkos, ekonomikos, valdžios, šalių, bei, kas svarbiausia planetos, kontrolę.“ Tačiau naujas gyvybingumas suteikta informacijai ir kultūrai tinklinėje visuomenėje, žmonių mobilizacija per informacijos srautus, greičiausiai yra trumpalaikė, kitaip sakant, šiuolaikinės visuomenės informavimo priemonės laikosi tokių idėjų ir principų, kurie greitai tampa vakarykščiais.

Zapatistų judėjimas Meksikoje meistriškai panaudojo vaizdines priemones (video, Internetą ir t.t.), kad paversti mažą vietinę kovą dėl garbės, demokratijos ir žemės į judėjimą, kuris patraukė globalios visuomenės dėmesį. Zapatistų ryšys su visuomenės informavimo priemonėmis neleido Meksikos vyriausybei panaudoti jėgos priemones tam, kad sunaikinti judėjimą. Tai iškelia skirtingas tinklinės visuomenės savybes, kol galios ir turto koncentracija yra vis labiau nutolusios nuo lokalių kontekstų, mūsų kolektyvinės prasmės formos yra greitai pasiekiamos. Taigi, bet kokio opozicinio judėjimo tikslas yra įjungti vietines patirtis į globalią dienotvarkę, kur svarbiausia yra visuomenės informavimo priemonių talentingas panaudojimas.

⁵¹ CASTELLS, M. (2001) *The internet galaxy*. New York, NY: Oxford university press

Casstels⁵² teigia, kad naujų visuomenės informavimo priemonių panaudojimas gali apsitarnauti kuriant tinklus tarp naujų socialinių judėjimų. Internetas, pasak jo, labiau transformuoja senas socialines struktūras, nei kuria naujas. Pvz., kadangi naudojimas internetu yra priklausomas nuo ekonominių ir edukacinių faktorių, jis greičiau paskatins kosmopolitinę elito orientaciją, nei sugriaus egzistuojančią socialinę hierarchiją. Naujos visuomenės informavimo technologijos tuo pačiu metu skatina ryšius tarp kultūrinio kapitalo, hierarchijos ir atotrūkio, bei leidžia socialiniams judėjimams viešinti savo kompanijas, bei palaikyti ryšius su nutolusia auditorija. Tais sukuria fundamentalų pasidalijimą tarp socialinio elito, kuris gyvena hipermodernioje kultūroje, ir „neoluditinės“ tendencijos, tarp nuskriaustųjų, kur globalizacija reiškia darbo praradimą, skurdą ir nesaugumą.

3.3. Globalios pilietinės visuomenės įtaka

Kaip globalios pilietinės visuomenės galios įrodymą galima pasitelkti protesto prieš karą Irake atvejį. Pasak Naom Chomski: „niekada žmonijos istorijoje dar nebuvo tokio didžiulio protesto prieš karą, kuris dar neprasidėjo“. Du milijonai žmonių dalyvavo demonstracijose Londone, keturi šimtai tūkstančių Niujorke, ketvirtis milijono San Franciske, bei didelės minios kituose Amerikos miestuose ir visa tai praktiškai buvo suorganizuota „online“. Pagrindinė žiniasklaida įvykius aprašė tik jiems įvykius. Šimtai žmonių jungėsi, dalinosi informacija ir patarimais, planuodami ir susitikdami virtualiai ir fiziškai daugelį savaitių prieš patį protestą. Tokie internetiniai puslapiai, kai www.indymedia.com veikė, kaip tinklo mazgai, suteikdami formą, turinį ir balsą, didelei nuomonių skalei, kurią turėjo judėjimo prieš karą dalyviai. Jie suteikdavo informaciją: kaip patekti į artimiausią demonstraciją, kaip joje dalyvauti, kaip parengti kalbą, atsisiųsti bukletus, atsispausdinti savo literatūrą nukreiptą prieš karą ir t.t. Vienas iš „Sustabdykime karą“ aktyvistų paaiškino, kaip tai vyko: „naudodamas pašto sąrašus ir jų internetinį puslapį, centrinis ofisas bendravo su greitai augančiu vietinių grupių tinklu, kas suteikė judėjimui organizuotumo. Šios vietinės grupės bendravo su savo nariais, bei platesniu judėjimu per savus pašto sąrašus, grupės tekstinius pranešimus ir vietines interneto svetaines.“

Taip pat didelę įtaką judėjimui turėjo internetinių dienoraščių autoriai. Tūkstančiai šių dienoraščių sugebėjo sujungti žmones dar glaudžiau. Nukreiptus prieš karą straipsnius juose žmonės reiškė savo idėjas, jas kritikavo ar rėmė.

⁵² CASTELLS, M. (2001) *The internet galaxy*. New York, NY: Oxford university press

Visa ši veikla kartu paėmus parodė, ką tinklinė globali pilietinė visuomenė gali – internetinis organizavimas, vedantis prie masinių veiksmų fiziniame pasaulyje. Šios demonstracijos buvo puikus įrodymas to, koki internetas (ar IKT platesne prasme) turi potencialą radikalių socialinių judėjimų veikimo organizavimo atžvilgiu. Žmonės visame pasaulyje galėjo peržengti kalbos, atstumo ir ideologijos ribas tam, kad koordinuoti savo veiksmus, bei būti iš anksto numatytose vietose, iš anksto numatytu laiku tam, kad dalintis fizine ir politine patirtimi.

Pagrindinė žiniasklaida į šiuos įvykius reagavo neutraliai arba neigiamai, tuo tarpu vyriausybės reagavo su keistu ramumu į tai, kad tūkstančiai priešiška nusiteikusių žmonių protestuoja prie jų durų. Pvz., Džordžas Bušas juos visiškai ignoravo.

Kritinė globalios pilietinės visuomenės masė iškart pasipriešino dar tik susidarancios situacijos pradžioje. Taip yra todėl, kad neoliberalizmo, bei tinklinės visuomenės amžiuje buvo prieitas istorinis taškas, kai seni veikimo būdai jau netinkami, o nauji dar neįgavę atpažįstamų ir efektyvių modelių.

Šiame istoriniame momente aišku, kad tik per kovą gali būti pasiekta nauja ir labiau demokratinė pasaulinė sistema, kas yra visiškai aišku, kad šios kovos formos turi keistis. Globali pilietinė visuomenė įrodė, kad ji gali pripildyti gatves milijonais protestuotojų, tačiau masinės demonstracijos, kai virtualumas tampa realiu politiniu veiksmu, nėra užtekinai. Nauji santykiai su laiku ir erdve ir su technologijomis reikalauja, kad būtų išrastos naujos kalbos ir nauji būdai tam, kad suprasti savo vietą skaitmeninėje ekologijoje. Teorija ir praktika veikia kartu tinklinėje visuomenėje, bei daugelis pilietinės visuomenės narių tai supranta. Jie nuolat tobulina tiek informavimo priemonių, tiek technologinį supratimą (teoriją ir praktiką), ko reikalauja taktinės žiniasklaidos kovos. Toks lankstumas reiškia, kad žmonės gali išmokti naujų taktikų vietinėms kovoms, bei naujų strategijų globalioms.

Neįvertintas globalios pilietinės visuomenės privalumas yra tas, kad neoliberalizmas turi labai supaprastintą ir nuspėjamą visuomenės informavimo priemonių, kultūros ir visuomenės viziją, IKT kontekste, kuri apsiriboja elektronine komercija, elektroniniu mokymusi, elektronine prekyba ir t.t. Tinklinė visuomenė nepaisant viso marketinginio šurmulio nebuvo sukurta, kad būtų novatoriška ir kūrybinga. Jis buvo suformuota ir apibrėžta pelno ir efektyvumo tikslais. Kai neoliberalizmas perleido visuomenės funkcionavimą rinkai ir kompiuterizuotam automatizmui, tada novatoriškumas ir originalumas tapo marginalizuoti ir nereikalingi. Atviras internetas tampa vis labiau privatizuotas ir komerciškas. Tačiau, augantis globalios pilietinės visuomenės judėjimas, pasak Gert Lovink: „sukels viešosios infrastruktūros poreikį, kuri panaudotų, dažnai neišnaudotą internetinę erdvę (vadinama „dark fiber“) įvairiems edukaciniams ir kultūriniais tikslams.

Atsiradusi turtinga ir kritiška interneto kultūra, pasiūlys ilgalaikes ir kūrybingas alternatyvas tiek korporacinėms, tiek vyriausybinioms pastangoms kontroliuoti Internetą.“

Tikroji nepanaudota tinklo erdvė yra naujų idėjų ir kultūrų atsiradimo vieta. Ji gali būti puiki erdvė visuomenės informavimo priemonėms eksperimentuoti, teorizuoti ir kritikuoti, kurti darbotvarkes ir formuluoti taktikas ir strategijas naujam pasauliui. Tinklinės visuomenės pakeitimas nebūtinai yra kapitalizmo panaikinimas. Šis pakeitimas susijęs su asmenine kontrole ir laisva valia (fundamentaliais demokratiniais principais), su bendruomenių, nacijų ir kultūrų galimybėmis realizuoti p[olitinius ir socialinius pakeitimus. Pasak Immanuel Wallerstein: „Žmonių socialinėse sistemose, sudėtingiausioj sistemoj visatoje, todėl sunkiausiai analizuojamoj, kova už gerą visuomenę yra nenutrūkstama. Dar daugiau, perėjimo iš vienos sistemos į kitą laikotarpiu ši kova įgauna svarbiausią prasmę. Tik tai tokiais laikais galima nusverti pusiausvyrą. Šis fundamentalus pokytis yra įmanomas, tačiau ne garantuotas, todėl tai yra išbandymas mūsų moraliniai sistemai veikti racionaliai, bei ieškoti geresnės istorinės sistemos.“

Fundamentalus pokytis nėra kažkoks kataklizmas, žmonių socialinės sistemos keičiasi palaipsniui, bei geresnė, demokratiškesnė ateitis nėra tolimas idealas, ji imanentiška dabartyje. Naujai besiformuojančioje dinamiškoje tarp visuomenės informavimo priemonių, kultūrinės produkcijos ir politinio aktyvizmo tinklinėje visuomenėje, ir kaip šis tęstinumą atsiranda per naujai atsirandančias dialektikas, supratimas yra žingsnis į priekį vaidinant aktyvų vaidmenį ateities formavime.

3.4. Taktinė žiniasklaida

Po Fordiškame pasaulyje vedamame globalios konkurencijos, paremtos IKT, pasak Giddens: „niekas nėra atsakingas“⁵³, monolitinis politikos laukas yra suskaldytas į milijonus dalių. Žiniasklaidos teoretikai Geert Lovink ir David Garcia bando apibrėžti technologinės politikos formavimą. Savo knygoje „ABC of tactical Media“⁵⁴, jie teigia, kad aktyvistai, programuotojai, vartotojai – visi, kurie kasdien sąveikauja su IKT – turi išmokti naudoti visuomenės informavimo priemones taktiškai. Jie rašo: Taktinė žiniasklaida yra tai, kas atsitiko, kai pigi „pasidaryk pats“ žiniasklaida, įgavusi naujas galimybes kartu su naujomis, visiems pasiekiamomis techninėmis galimybėmis, yra naudojama grupių ir individų, kurie jaučiasi atskirti nuo plačiosios kultūros.“ Tik

⁵³ GIDDENS, A. (1999b) *The Third Way: A Renewal of Social Democracy*. Malden, MA: Polity Press.

⁵⁴ LOVINK, G. Ir GARCIA, D. (1996) [interaktyvus] *Teh ABC of tactical media*, <http://project.waag.org/tmn/frabc.html>

per keletą dešimtmečių mūsų pasaulis tapo – informavimo priemonių valdomu, kur visur esantys kompiuteriai užima didelę dalį kasdienio gyvenimo. Tuo pačiu, IKT sudaro didelę dalį mūsų kultūrinio gyvenimo. Suprasdami tai, Lovink ir Garcia sukūrė visuomenės informavimo priemonių taktiką (ir jos panaudojimą praktikoje):⁵⁵ Taktinės visuomenės informavimo priemonės yra paremtos lankstaus atsakymo principu, dirbant su skirtingomis koalicijomis, sukuriant galimybes judėti tarp skirtingų esybių didžiuliam žiniasklaidos paviršiuje, neišduodant originalios motyvacijos. Taktinė žiniasklaida galbūt yra hedonistinė ar euforiška, tačiau netgi iššaukiančios reklamos turi savo naudą. Svarbiausia šios taktikos naudotojų charakteristika yra a mobilumas. Noras ir galimybės kombinuoti ir peršokti nuo vienos informavimo priemonės prie kitos, sukuria naujas hibridines formas. Peržengiamos ribos, sujungiant ir kombinuojant įvairias disciplinas, bei visada pilnai pasinaudojant laisva erdve atsirandančia informacinėse terpėse, dėl informacinių technologijų pokyčių greičio ir kontrolės neužtikrintumo.“

Taktinė žiniasklaida gali būti apibūdinta, kaip masinės žiniasklaidos priemonių pasisavinimas tam, kad oponuoti ir kritikuoti kokį nors tikslą, kurį dažniausiai įsamenina tam tikros jėgos esančios valdžioje. Ši moderni aktyvizmo forma gali būti atpažinta, dėl šiuolaikinių technologijų naudojimo ir „suduok ir bėk taktikos“ naudojimo savo žiniasklaidos kompanijose, kurios dažnai gyvuoja labai trumpa laiką. Taktinės žiniasklaidos tikslas glūdi informacijos pobūdyje, kurią ji skleidžia ir išpėjimuose, kuriuos gali pagaminti. Sugeneruodama informacija ir sukurdamas reakciją, taktinė žiniasklaida bando pakeisti vienakryptę komunikacijos ir galios srautą, bei perleisti šiek tiek kontrolės visuomenei.

Kai kas teigia, kad taktinė žiniasklaida yra labiau strategija, nei taktika. Todėl svarbu pabrėžti, kad strategija naudoja erdvę, o taktika laiką. Taktinė žiniasklaida nekovoja erdvėje, nes ji užima erdvę tų, prieš kuriuos kovoja. Ji kovoja laike, pasinaudodama galimybėmis ir silpnybėmis surastomis okupuotoje erdvėje.

Ji dažnai lyginama su „cultural jamming“ procesu, nes jie abudu naudoja panašias technikas okupuodami viešąsias erdves kontroliuojamas masinės žiniasklaidos priemonių. Šios dvi praktikos skiriasi būdu, kuriuo įsigauna į viešąją erdvę; kol „cultural jamming“ yra atsakas į dominuojančias praktikas savo viduje, taktinė žiniasklaida naudoja dominuojančias praktikas tam, kad įsiskverbt į jas ir tapti jų dalimi.. Taktinės žiniasklaidos šūkis, „nereikia žiniasklaidos neapkęsti, reikia tapti jos dalimi.“ atspindi šį skirtumą. Taktinė žiniasklaida taip pat lyginama su alternatyvia žiniasklaida, tačiau jos skiriasi savo elgesiu masinės žiniasklaidos atžvilgiu. Alternatyvi žiniasklaida

⁵⁵ LOVINK, G. Ir GARCIA, D. (1996) [interaktyvus] *Teh ABC of tactical media*, <http://project.waag.org/tmn/frabc.html>

nesiekia infiltruotis į dominuojančią naudojant greitas taktikas, ji bando oponuoti taip, kaip ir yra vadinama – alternatyva dominantei.

Tačiau tam tikros sėkmingos kompanijos ar grupės pagrindinis tikslas nėra pakeisti tam tikrą žiniasklaidos priemonę, nes tokia įvykių eiga paleistų tą patį ratą, bei atakuotasis būtų sukurtas iš naujo. Todėl taktinė žiniasklaida niekad nepasiekia idealaus lygio, ji visada keičiasi, nes visad kvestionuoja sistemą, kurioje veikia.

Nors taktinei žiniasklaidai yra įmanoma reprezentuoti tam tikras lokalias pažiūras specifinėje srityje, dažniausiai ji atspindi globalų lygį. Yra daug taktinės žiniasklaidos projektų veikiančių fiziniame lygyje, bet dažniausiai yra naudojamas tinklinė erdvė ir internetas. Virtuali šios erdvės prigimtis leidžia sukurti naujus kanalus kovai prieš galios hierarchiją. Tam tikros taktikos neturi atakuoti personaliai ar fiziškai, bet gali atakuoti virtualiai, laisvoje erdvėje, kur dominuojančios galios turi ne tiek daug kontrolės. Šis svarbus elementas padaro taktinės žiniasklaidos projektą ne tam tikrų identifikuojamų asmenų darbu, o esybe savaime, kuri padeda žinią, kurią bandoma perduoti.

Taktinė žiniasklaida dažnai yra meno ir aktyvizmo mišinys, todėl lengva paaiškinti, kodėl jos šaknys slypi tokių judėjimų, kaip situacionistai, dada ar surrelizmas istorijoje. Geert Lovink teigia⁵⁶: „kad diskursas ir menas reiškia spektaklį“, aks atspindi taktinės žiniasklaidos išpūdinga ir atmintiną prigimtį. Nors nėra griežtų reikalavimų kanalui, taktinė žiniasklaida dažnai turėti aukštą estetinę vertę, pridedamą prie jos spektaklio.

3.4.1. Taktinės žiniasklaidos pavyzdžiai

Laisvalaikio kostiumas

2001 metasi taktinės žiniasklaidos grupė „The yes man“ sukėlė didžiulį susidomėjimą su savo kompanija „The Management Leisure Suit“ Grupė sėkmingai infiltravosi į „Ateities gamybos“ konferenciją, kuri buvo vykdoma Tamperės universitete Suomijoje. Du žmonės apsimetė Pasaulinės prekybos organizacijos atstovais (PPO) ir parodė prezentaciją apie laisvalaikio kostiumus. Visa prezentacija praktiškai buvo apie kostiumą, kuris skirtas darbuotojų sekimui, per bevielio ryšio technologijas. Prezentacija, kurioje kalbama apie PPO siekį surasti kuo pigesnės darbo jėgos paremta grafikais, statistika ir t.t. buvo priimta rimtai, net gi tada, kai buvo pateikti argumentai apie tai, kad būtina sugražinti vergiją, galiausiai, kaip pasiūlymas suteikiantis galimybę

⁵⁶ LOVINK, G. Ir GARCIA, D. (1996) [interaktyvus] *Teh ABC of tactical media*, <http://project.waag.org/tmn/frabc.html>

palaikyti ryšius su nutolusiais darbininkais buvo apsteigtas anksčiau minėtas kostiumas, aprūpintas elektros šoku, jeigu darbininkas dirba per lėtai. Visa auditorija prapliupo plojimais tariamiems PPO atstovams. Infiltracija pavyko dėl to, kad vienas iš organizacijos narių valdė internetinę svetainę www.gatt.org, kuri buvo beveik identiška tikrajai PPO svetainei – www.wto.org. Dėl šio panašumo tik laiko klausimas lėmė, kada grupės nariai gaus pakvietimą kalbėti ar sukels tam tikros organizacijos susidomėjimą⁵⁷.

GWbush.com

1998 metasi programuotojas ir politinis aktyvistas Zack Exley nusipirko internetinį domeną ir sukūrė internetinę svetainę www.gwbush.com. Jis pakvietė RTMark grupę, kad šie sukurtų oficialios Džordžo Bušo internetinės svetainės kopiją, ką jie jau buvo padarė keletui korporacijų.

Vėliau, Exley pakeitė svetainės turinį satyriniu, įdėdamas ten netikrus pranešimus spaudai. Pvz., paskelbė Bušo kompaniją „amnestuoti visus kalinius, kalinčius dėl narkotikų, jeigu šie gailisi“, kas buvo aliuzija į Bušo praeityje vartotą kokainą. Internetinę svetainę ne tik aplankė milijonai žmonių ji taip pat susilaukė tokių organizacijų, kaip ABC News, USA Today ir Newsweek dėmesio.

Taktinės oro pajėgos

2000 metasi, jau anksčiau minėtas Zapatistų socialinis judėjimas nusprendė paleisti taktines oro pajėgas, susidedančias iš šimtų popierinių lėktuvų. Po jų permetimo per federalinio štabo tvorą, pasimetę kareiviai greitai nukreipė savo ginklus į tariamus priešus, sukurdami vaizdinį, kuris perteikė labai stiprią taikos prieš karą žinią.

Taktikos nuolatinis tęstinumas reikalauja globalaus dalyvio, bei kalbos, kuri apibūdintų ir aptobulintų tą globalų dalyvavimą, kaip jis yra pasiekiamas ir apskirstomas, autorizuojamas ir sinchronizuojamas. Ši kalba yra depolitizuota strategijos kalba. Kalba, kuri turi būti sukurta atskirai nuo, bet kokio specifinio veiksmų lauko paradigmu ir perspektyvų. Ji turi būti bendra visiems aktyvistams.

⁵⁷ KINGSNORTH, Paul. *Just say yes*. [interaktyvus] <http://www.paulkingsnorth.net/yes.html>

Iš anksto įsivaizduojama opozicija suformuoja būtina veiksmų lauko kontekstą, kuriame ta veikla yra svarstoma. Specifinės ekonominės ir politinės šio veiksmų lauko jėgos, suformuoja neišvengiamus skirtumus tarp skirtingų grupių naudojamų taktikų. Ekonominės ir politinės jėgos yra būtinos apibūdinant kovą, tačiau aktyvistams nereikia politinių laimėtojų istorijos, ar specifinio potencialios žiniasklaidos taktikos leksikono. Ieškoma yra informacijos formų, kurios galėtų būti keičiamos keičiant veiksmų lauko kontekstus t.y. ieškoma būdo apibūdinti informacijos srautų apsikeitimą veiksmų lauke.

Šių dalykų yra ieškoma tam, kad aktyvistai galėtų greitai keisti kovos lauką, bei taktinė žiniasklaida išliktu savotišku menu turinčiu abstrakčią struktūrą.⁵⁸

Nors taktinės žiniasklaidos tikslas yra infiltruoti į tam tikras sistemas tam, kad sukurti atspindį to, kaip šios sistemos veikia, daugelis ją kritikuoja dėl konkrečių projektų dalyvių šališkų politinių pažiūrų. Kadangi daugelis taktinės žiniasklaidos projektų yra susiję su informaciniais karais, ją taip pat imta tapatinti su propaganda. Didelė estetinė projekto vertė yra elementas leidžiantis skleisti informaciją, panašiu į propaganda būdu.

Taktinės žiniasklaidos idėja yra tiek būtinų, tiek savalaikių klausimų iškėlimas, kitaip neįmanoma skleisti informacijos išreiškiančios solidarumą su tais, kurie yra pasmerkti tylai, strateginės pagrindinės (mainstream) žiniasklaidos, kuri kaldina propaganda identiška sau ir yra apakinta savo pačios istorijos. Taktinės žiniasklaidos kalba tuo pačiu metu įkalina kitokios žiniasklaidos produkcijos idėja, todėl, kad yra priversta oponuoti panašiomis priemonėmis. Nors yra svarbu nesustoti klausiti klausimų, bei eksperimentuoti su žiniasklaida, kuri veikia krizinėse situacijose, adekvačiai svarbu yra laiku pakeisti aplinką. Dabartinėje karų: prieš terorizmą, prieš narkotikus, informacijos prieš informacija laikotarpyje, galbūt nebereikia taikyti taktinę žiniasklaidą, kaip dar vieną karo priemonę. Šis atsisakymas neturi būti painiojamas su pasidavimu ar tyliu pasyvumu, tai yra paprasčiausiai noras mąstyti ne taip akivaizdžiai, bei kovoti su neoliberaliu kapitalizmu ir jam pataikaujančia žiniasklaida ne jos pačios priemonėmis.

Pasak Florian Schneider⁵⁹ tai yra auksinis nesulaikomo pasipriešinimo amžius, kurio dabartinės formos kitaip apibrėžia sabotažą, kaip socialinę praktiką, tačiau ne destruktivią, o konstruktyvią, novatorišką ir kūrybingą. Šis novatoriškumas ir kūrybiškumas atsiranda iš globalios pilietinės visuomenės, be jokių valdymo organų ir organizacijų.

Šiame didžiuliam judėjime lovin ir Schneider identifikuoja tris IKT aktyvizmo lygius:

⁵⁸ VON CLAUSWITZ, Sfeer. *A reaction to tactical media* [interaktyvus] http://subsol.c3.hu/subsol_2/contributors2/vonclauswitztext.html

⁵⁹ LOVINK, G Ir SCNEIDER, F. (2002) [interaktyvus] *The activitiess of everyday life*, in Sarai Reader 2002, <http://www.sarai.net/journal/02pdf/07cybermohalla/cybermohalla.pdf>

- 1) Jungimasis judėjimo viduje – tai yra baziniai elementai reikalingi padedantys sukurti judėjimą ir leidžiantys jam veikti. Jei susideda iš interneto naudojimo, informacijos dalinimuisi ir rinkimui, internetinių puslapių kūrimo, kurie naudojami, kaip įrankiai susirašinėjimo sąrašų, forumų, elektroninio pašto ir t.t. pagalba.
- 2) Jungimasis tarp judėjimų ir visuomeninių grupių – tai yra sudėtingesnis žingsnis, link ryšio tarp kitų grupių ir judėjimų. Jis apibrėžiamas, kaip kompanijų vykdymas ir jungimas žmonių iš skirtingų kontekstų. Tai reiškia pajėgų, bendrų pastangų jungimas, sukuriant įkvėpimą ir motyvuojant aplinkinius, kad atsirastų naujos veiksmų veiklų rūšys.
- 3) Virtualūs judėjimai – naudojant Internetą atvirkščiai, kaip platformą grynai virtualiems protestams, kurie nesiremia jokia off-line realybe ir, kurie gali sukurti nesuskaičiuojamus ir nesukontroliuojamus judėjimus. Elektroniniai protestai, „online“ demonstracijos, elektroninis pilietinis nepaklusnumas, arba bet kas, ką galima laikyti skaitmeniniu sabotazu, teisėta pilietinės kovos išdava: priešiškas brandingas [counter-branding], virtualių nuostolių kėlimas, korporacijų įvaizdžio teršimas.

Visos šios formos yra dar rudimentinėje stadijoje, tačiau IKT naudojimo prieš neoliberalią tvarką tendenciją yra aiški.

4. INTERNETINIO AKTYVIZMO GRUPIŲ ANALIZĖ

Norint geriau išsivaizduoti, kokia yra interneto įtaka radikaliems socialiniams ir visuomeniniams judėjimams, galima pasiteikti labiausiai pagarsėjusių ir daugiausiai įtakos padariusių grupių pavyzdžius. Norint atskleisti interneto aktyvizmo nevienareikšmiškumą, paimtos grupės gana skirtingai išsivaizduojančios savo misijas, bei vykdančios savo veiklą. Jas jungia tai, kad bent jau iš dalies jos naudoja komunikacines technologijas tokias, kaip elektroninis paštas, internetinės svetainės, skaitmeninius medijų failus (torrentus) tam, kad palaikyti ryšius tarp judėjimo dalyvių ir susisiekti su didesne auditorija. Šios interneto technologijos yra naudojamos: lėšų rinkimui, lobizmui, savanorių verbavimui, bendruomenės vystymui ir akcijų organizavimui.

Daugeliu būdų „virtualaus judėjimo lygis gali persipinti su kitais, bei veikti, kaip svarbiausias judėjimo pagrindas. Taip yra todėl, kad būnant virtualiu, ši aktyvizmo forma susiduria su tuo, ką žmonės mato vizualiniame pasaulyje, kokiomis informacinėmis ir komunikacinėmis technologijomis jei naudojami IKT apipintame pasaulyje, bei ką jie vartoja vartotojiškoje visuomenėje. Žmonės gali veikti „pasidaryk pats“ principu, pasinaudodami pavyzdžiais pateiktais „virtualiuose judėjimuose, arba pateikti savo idėjas kitiems, kad jomis sektu, kai būtina elgtis, kaip virtualaus kolektyviškumo dalis, arba fizinio, kai to reikalauja grupės nariai.

Ši kova vyksta įvairiais būdais, pvz., Linux operacinė sistema sukurta, kaip atviras kodas tam, kad ją modifikuoti ir naudoti galėtų visi. Jos kūrėjas Finna Tornvalds nėra vidutinis judėjimo narys. Jis nevažiavo į Sietlo ar Ženevos manifestacijas. Jis atrodo įprastinis pilietis, turintis gerą darbą, bei gabumų rašyti kodą. „Radikalus socialinis aktyvizmas“ turbūt neatsispindi jo CV, kaip ir kitų hakerių prisidėjusių prie Linux operacinės sistemos evoliucijos. Tačiau, jų bendros pastangos yra politinės ir ardomosios monopolio galios atžvilgiu, dėl fundamentaliai demokratinio tikslo – atviro kodo. Kitais žodžiais, jie kaip ir kiti judėjimo dalyviai, naudoja sistemos įrankius, prieš ją pačią.⁶⁰

4.1. Adbusters

Labiau atspindintys vidutinius judėjimo dalyvius, tačiau taip pat įnikusius į IKT, bei įsijungusius į jų galimybes keisti status quo yra 1960 metais veikusio situacionistų judėjimo įkvėpti

⁶⁰ HASSAN, R. *Media politics and network society*. New York: Open university press

„skelbimų naikintojai“ [adbusters]. Jie taip pat gali būti siejami su marksistais, dėl nuramintos visuomenės ir revoliucijos idėjų, froidistais dėl minčių apie šiuolaikinį žmogų, kuris yra nepatenkintas ir neranda savo vietos šiuolaikinėje visuomenėje. Judėjimas taip pat apibūdina egalitarizmo principus, o jo politinė pozicija yra artima ekologiniam socializmui.

Susidedantys iš internetinio puslapio www.adbusters.org bei to paties pavadinimo žurnalo, jie yra pasišventę ardyti (arba kaip tai vadina Lovink teršti) neoliberalaus kapitalizmo korporacinius simbolius, bei apdemonstruoti korporacijų nusikaltimus ir veidmainystę, kur tik ją sugeba surasti.

Pasak pačių Adbusters jų misija yra: „Mes esame menininkų, rašytojų, aktyvistų, pedagogų ir verslininkų globalus tinklas ir norime paskatinti naują socialinių aktyvistų judėjimą informaciniame amžiuje. Mūsų tikslas yra nuversti egzistuojančias jėgos struktūras, bei sukurti naujus pokyčius tame, kaip mes gyvensime dvidešimt pirmajame amžiuje.“⁶¹

Adbusters savo esme yra ekologinis žurnalas, tyrinėjantis ryšius tarp žmonių ir aplinkos, tiek materialios, tiek psichinės. Adbusters komentuoja socialines madas išsivysčiusiose šalyse, bei jų pagrindinis tikslas yra sumažinti reklamos ir vartotojiškumo įtaką ir paplitimą:

„Mes pakeisime tai, kaip informacija plinta, kaip institucijos valdo savo galias, kaip maisto, mados, mašinų ir kultūros industrijos sukuria savo darbotvarkes. Svarbiausia, mes pakeisime būdą, kaip bendrauti su masinės komunikacijos priemonėmis, bei atgausime kelią, kuriuo reikšmės yra gaminamos visuomenėje.“⁶²

Jie organizuoja „online“ ir rašytines kompanijas tokias, kaip „nepirkimo diena“ arba „TV išjungimo diena“ ir t.t., kur žmonės skatinami nepasiduoti vartotojiškai visuomenei. Vienos labiausiai nuskambėjusių akcijų buvo:

1) „Juodosios dėmės“ (Blackspot) kompanija

2004 metais organizacija pradėjo pardavinėti batus su juoda dėme „anti-logo“. Šis projektas yra „anti-kapitalizmo“ eksperimentas. Kiekvienas batas būdavo parduodamas su biržos akcija, leidžiančia savininkui balsuoti interneto svetainėje dėl naujų veiklų, bei dėl to, ką daryti su pelnu. „Juodosios dėmės“ kompanija pagimdė kitas idėjas, tokias kaip „juodosios dėmės“ muzika, ar sodos vanduo, kurių tikslas buvo konkuruoti rinkoje su didžiulėmis korporacijomis, kurioms jie oponavo. Labiausia populiarus produktas vis dėlto išliko batai, kurie buvo gaminami iš ekologiškai švarių produktų Portugalijoje darbininkų sąjungoje. Akcijos tikslas buvo paremti visuomeninius

⁶¹ *About adbusters* [interaktyvus] http://www.adbusters.org/network/about_us.php

⁶² *About adbusters* [interaktyvus] http://www.adbusters.org/network/about_us.php

judėjimus, sukuriant nepriklausomų parduotuvių tinklą, kurios galėtų peržengti konglomeratų valdymą.⁶³

2) „Media carta“ akcija

2004 metais Adbusters padavė į teismą šešis didžiausius Kanados televizijos transliuotojus, dėl šių atsisakymo transliuoti jų video medžiagą reklaminių pertraukų metu. Kompanijos atsisakė besiremiamos komerciniais motyvais, nes šiuose video buvo pateikiama antireklama McDonalds ir kitoms didžiosioms korporacijoms. Teismo ieškinys teigė, kad šis nesutikimas neteisėtai apribojo Adbusters žodžio laisvę, vėliau ieškinys taip pat buvo apteiktas ir JAV transliuotojams.

Adbusters filosofija apibūdina tokie siekiai, kaip tikrosios kainos ekonomika: Adbusters seka daugelį problemų, kurios egzistuoja besivystančiose šalyse neklasikinėje ekonomikos sistemoje, bei remia tikrosios kainos ekonomiką, kuri inkorporuoja aplinkosaugos ir pasekmių žmogui faktorius į ekonominį modelį. Tikrosios kainos ekonomika apima apmokestinamų produktų, kurie yra ypač žalingi aplinkai ar žmogui. Kultūroje, kuri praktikuoja tipišką vartotojiškumą, vartotojai gali būti apsaugoti nuo tokių išorinių išlaidų, kaip už transatlantinį pervežimą, darbuotojų gyvenimą žemiau skurdo ribos, ilgalaikę įtaką aplinkai ir t.t. Tikrosios kainos ekonomika siekia apmokestinti produktus taip, kad šie atspindėtų ir paslėptą kainą.⁶⁴

Adbusters oponuoja neribojamam komercijos kišimuisi į privatų gyvenimą. „Ad-creep“ koncepcija reiškia, kad reklama stumia etines ribas, bei kad daug komercinių veiklų kenkia protiniai individų gerovei. Adbusters kritikuoja tai, ką jie suvokia, kaip netikras vertybes reprezentuojamas komercinėje rinkoje, bei netikra individualios galios jausmą, kuri šios skatina. Netikras poreikis sukuriamas komerciniams produktams, prieštarauja sveikam protiniam stoviui ir prasmingam gyvenimui.

Adbusters dažnai siejami su neoluditais, savo žurnale jie mini gresiančią apokalipsę, kuria sukurs mokslinės technologijos. Dažna jų nagrinėjama tema yra ryšys tarp technologinio progreso ir nelaimingumo. Jei taip pat kelia potencialias sveikatos ir aplinkosaugos problemas, kurias sukurs naujos atsirandančios technologijos. Pagrindinė kritika yra nukreipta į:

- 1) nesaugaus, per greito, gyvenimo ritmo vystymą;
- 2) mokslo vystymosi žalinga kryptimi;

Adbusters priešinasi genetiškai modifikuotam maistui ir panašioms agrikultūros projektams, kurie kenkia fiziniam ar psichologiniam žmonių gerovei. Taip pat jei priešinasi

⁶³ *Black spot shoes* [interaktyvus] <http://adbusters.org/metas/corpo/blackspotshoes/aboutblackspot.php>

⁶⁴ *True cost economics* [interaktyvus] <http://adbusters.org/metas/eco/truecosteconomics/>

genetinei inžinieriai, bei gyvų organizmų klonavimui. Pagrindinė jų idėja yra atkartoti istorinę agrikultūrą.

Kita problema, jų manymu, yra psichotropinių medikamentų plitimas. Psichoaktyvus vaistai, pasak jų, yra kuriami medicinos industrijos, kuri nesirūpina pacientų sveikata, o vyriausybė suteikia tam leidimus, daktarai noriai šiuos vaistus skiria, o pacientai linkę gydytis komforte.

Kita svarbi Adbusters veiklos sritis yra susijusi su oponavimu karui, kurią jie sieja su komercializacija ir per dideliu vartotojiškumu. Didelis dėmesys buvo skirtas invazijai į Iraką 2003 metais, kai buvo kvestionuojama karo būtinybė, bei daromos istorinės perspektyvos į Amerikos karų istoriją. Adbusters teigia, kad yra ryšys tarp terorizmo ir JAV užsienio politikos, bei, žvelgiant giliau, tarp valstybės užsienio politikos ir jos piliečių gyvenimo būdo. Adbusters kritikuoja šias ekonomines kondicijas, kuris priveda prie akro, bei kaltina dešiniuosius politikus nemoralumu. Savo žurnale jie apibūdina Vladimirą Putiną, Arielį Šaroną ir Džordžą Bušą, kaip teroristus, o amerikietišką ideologiją, kaip fašizmą.

Adbusters kritikuojami dėl to, kad naudoja stilių ir formą, panašius į žiniasklaidos ir komercinių produktų, kuriuos jie patys ir atakuoja, pvz., jų blizgantys gero popieriaus žurnalo viršeliai, padaro jį brangiu, bei jame stilius nugali prasmę. Tai yra iš dalies tiesa, kalbant apie „Juodosios dėmės“ kompaniją, nes jos egzistavimas doras: „kad nėra jokios įtampos tarp pagrindinė ir alternatyvios kultūrų“⁶⁵ Taip pat ši kompanija buvo kritikuojama už bandymą naudoti kinų darbuotojus, nepriklausančius darbininkų sąjungoms, todėl vėliau fabrikas buvo įkurtas Portugalijoje, kur dirbo darbininkų sąjungos atstovai.

Heath ir Potter savo knygoje teigia, kad kuo labiau alternatyvūs ar naikinamieji yra Adbusters jausmai tuo, labiau jie tampa pritaikyti pagrindinei rinkai. Vartotojai siekia išskirtinumo ir socialinės atskirties, kas kontrastuoja su Adbusterių vartotojo, kaip nesąmoningo konformisto apibūdinimu. Teigiama, kad pagrindinė rinka siekia tokio pačio individualumo, kaip ir Adbusters ir represija nėra rinkos tikslas, nors Adbusters tai vadina „tikrąja kapitalizmo dvasia“.⁶⁶

Adbusters taip pat buvo kritikuojami už antisemitizmą, kai viename iš savo žurnalų⁶⁷ jie identifikavo daugelį pritariančių karui Irake, bei Bušo administraciją, kaip žydus, bei kvestionavo, kodėl šio regiono politika nėra viešai diskutuojama. Buvo apteiktas karui prijauniančių žmonių sąrašas, pabrėžiant, kurie iš jų yra žydai. Taip pat jie kritikuoti dėl paramos Kubai, bei jos socializmui, neatsižvelgiant į žmogaus teisių pažeidimus šioje šalyje.

⁶⁵ HEATH, J. ir POTTER, A (1999) *The Rebel Sell*. Harper Perennial.

⁶⁶ http://adbusters.org/the_magazine/59.php

⁶⁷ <http://canadiancoalition.com/adbusters01/>

„Culturejamming“ yra jų mėgstamas užsiėmimas. Tai yra projektas kenkti (arba pristabdyti) Amerikos brandingą. Tai yra „brandingo sprogdinimas“⁶⁸, kaip aprašo Klein savo knygoje „no logo“. Brandingas pasak jo yra ne kas kita, o erdvės įvairovei kolonizacija Amerikos kultūroje. Pasak jo: „daugelis mūsų dabar yra atskirti nuo natūralaus pasaulio, visi prisimena ką pasakė Oprah‘a, ar kiek raundų laimėjo Mike Tyson, tačiau niekas negali pasakyti, kodėl dangus yra žydras, ar išvardinti daugiau nei tris medžių rūšis.“

Šis atskyrimas nuo gamtos yra išprovokuotas vartotojiškos visuomenės, kuri yra dvasiškai tuščia ir kultūriškai paviršutiniška. Ką Adbusters bando parodyti, yra kultūrinis vakuumas, kuris užpildo vartotojiškos visuomenės kasdienybę. Tai reiškia gauto pranešimo „apsukimas“ taip, kad būtų pakeista originali reikšmė. „Culture jamming“ sferoje tai reiškia tų simbolių, prekės ženklų ar šūkių pakeitimą, kurie laikomi dominuojančiu kapitalizmo diskursu, šis pakeitimas (dažnai labai nežymus ir subtilus) vykdomas tam, kad griauti „valdančiosios tvarkos monologą“.

Tokios jų akcijos, kaip „Adidas“ Brando perdarymas į „All day i dream about suicide“ (kiekviena diena aš svajoju apie savižudybę), kalba apie spaudimą, kuri aptiria jaunimas iš didžiųjų konglomeratų „brand bombing“, kurie jiems įteigia, ką ir kaip reikia daryti, kad atrodyti šauniai. Šio projekto sėkmė susideda iš to, kad ši ir daugelis kitų globalių ikonų, dabar gali būti paminėtos vienoje gretoje kartu su tabako gamintojais ar godžiomis naftos kompanijomis.

4.2. Warchalking

Kai tinklas tampa vis labiau paremtas bevieliu ryšiu, o jo prisijungimo taškai visi labiau mobilūs ir visur esantys, tai sukuria naujas potencialias galimybes taktinėms informacinėms priemonėms. 2002 metais atsirado „warchalking“ judėjimas, kuri įkūrė grupelė žmonių supratusių, kad gali pasinaudoti nemokamu verslo ar valstybiniu internetiniu ryšiu. Šis terminas yra neologizmas ir atsirado JAV didžiosios depresijos laikais, kai valkatos specialia ženklų sistema pažymėdavo miestus ar juose yra žiauri policija, nemokamas gydymas ir t.t. Terminą panaudojo Londono interneto dizaineris Matt Jonės sukūręs puslapį <http://www.blackbeltjones.com/warchalking>, kuriame galima talpinti žinutes, apie nemokamo Interneto ryšio vietas.⁶⁹

⁶⁸ Klein N. (2000) No logo. London: Flamingo.

⁶⁹ About warchalking <http://www.blackbeltjones.com/warchalking/index2.html>

Kai Jones sukūrė savo koncepciją, kartu su keletu pavyzdžių, idėją greitai perėmė bevielio ryšio entuziastai visame pasaulyje. Per keltą dienų, Jonės gavo nuotraukų iš bevielio ryšio vartotojų visame pasaulyje, bei susilaukė globalios spaudos tokios, kaip Seattle Times, BusinessWeek ir New York Times dėmesio fenomenai.

Suradę vietą, kur yra bevielis ryšys warchalkeriai nupaišo tam tikrą simbolių ant gretimo objekto – sienos, šaligatvio ar gatvės žibinto. Tiek, kurie siūlo bevielio ryšio paslaugas dažnai patys nupaišo tuos simbolius, kokios bebūtų jų paskatos komercinės ar asmeninės. Simboliai yra sukurti taip, kad juos atskirtu aktyvistai. Vieną atokių sukūrė Matt Jones kolega Ben Hammersley.⁷⁰

„Warchalking“ niekada netapo labai populiariu, nepaisant didelio susidomėjimo. Dar daugiau, simbolius labai greitai perimdavo komercinės struktūros ir naudodavo savo bevielio ryšio paslaugoms reklamuoti.

Kitas dalykas, kur „warchalking“ yra susijęs su kitais internetiniais judėjimais yra tas, kad jo atsiradimas sukėlė spekuliacijų dėl jo įtakos ir ilgalaikės galios bangą. Keletas tyrinėtojų, pvz., tiki, kad tokio judėjimo pasekmė bus padidintas dėmesys bevielio ryšio saugumui iš korporacijų jį teikiančių.

„Saugumo lygis ženkliai pakilo per paskutinius metus, o Warchalking jį pakels dar labiau“ teigė Chris Kozup Meta group tyrimų kompanijos specialistas. Jam pritarė Russ Craig, Aberdeen Research Group tyrinėtojas – „korporacijos jau dabar didina saugumo reikalavimus susijusius su bevieliu ryšiu, o warchalking informacinių technologijų departamentus privers dar labiau susirūpinti.“. Abudu teoretikai nekreipia dėmesio į priminį šio judėjimo tikslą, sukurti galimybių aktyvistams prisijungti prie bevielio ryšio ten, kur jie nėra pageidaujami. Nors warchalking ir naudojais korporacijų resursais, jo pagrindinis tikslas yra suteikti informacijos apie nemokamą prisijungimą prie tinklo bendruomenių aktyvistams, o ne kažkaip pakenkti.

Prognozuojama tai, kad nors dabar šis judėjimas turi nelegalumo šleifą, greitai metu jis taps paprasčiausiu bendruomeniniu tinklu, su realiomis fizinėmis nuorodomis, kur galima prisijungti prie Interneto⁷¹.

Masinių demonstracijų metu tokia taktika gali būti per lėta, aplyginus su mobiliais telefonais ar trumposiomis žinutėmis. Tačiau tai parodo, kaip individai, nesvarbu kaip giliai kolonizuoti yra neoliberalūs/IKT kontaktai, gali surasti personalią, autonomišką erdvę. Dar daugiau, čia yra bent dalelė ardomosios veiklos ir kūrybiškumo, nesvarbu kokie yra viso to motyvai.

⁷⁰ *The Guardian: Working the web – WarChalking* [interaktyvus]

http://www.benhammersley.com/weblog/2002/07/04/the_guardian_working_the_web_warchalking.html

⁷¹ McGARVEY, J. *War(chalking): What is it Good For?* [interaktyvus] <http://www.wi-fiplanet.com/columns/article.php/1402401>

„Warchalking“ galbūt nėra skaitmeninio maišto pradžia, tačiau tai yra viena gyvenimo tinklinėje ekonomikoje dimensija, kuri gali padėti susiformuoti turingesnei ir labiau į visuomenę orientuotai ar kultūriniai kompetencijos bazei, ateities taktinių informavimo priemonių kovoje.

4.3. Ruckus bendruomenė

Lovink ir Schneider visų trijų lygių IKT aktyvizmo kombinaciją to, ką bando pasiekti „Adbuster“s ir kas gimsta su „warchalking“, radikalesne ir tiesiogine versija reprezentuoja Ruckus grupė. Ji turi skirtingas anarcho-aplinkosaugines šaknis, tačiau ši Oklende besibazuojanti grupė dalyvauja visuomeninėse kovose žymiai platesniame kontekste. Naudodami IKT, kaip savo organizaciją jungiančius klijus, ji jungia žmones tiek JAV, tiek visame pasaulyje, kad šie išmoktų nesmurtines į globalios pilietinės visuomenės aktyvizmo taktikas. Per Internetą elektroninio pašto sąrašus ir forumus, ji reklamuoja periodišką technologijas stovyklą, kur aktyvistai fiziškai susirenka tam, kad išmokti, kaip naudoti IKT pasipriešinimo judėjime. Tai yra fundamentali pastanga sukurti naują globalią pilietinę visuomenę, kurioje Ruckus grupės nariai mokosi taktinio informavimo priemonių įgūdžių, bei vėliau jų moko savo gimtosiose bendruomenėse.

Jie pabrėžia IKT, kaip socialinio teisingumo ir socialinių apsigėrimų ginklo, svarbą. Jų 2002 metų biuletenyje teigiama: „stovykla pasiūlys vietą aktyvistams, kad šie tobulintų savo įgūdžius ir išmoktų, kaip naudoti IKT savo darbe ir akcijose, kartu su tais, kurie jau dalyvauja procese.“ Tarp temų yra tokios, kaip:

- Online organizavimas;
- Nepriklausoma žiniasklaida;
- Elektroninis sekimas ir priemonės prieš tai;
- Legalūs seminarai technologiniams aktyvistams;
- „Culturejamming“ ir kūrybinės žinios;

Masinio informavimo priemonių suvokimas leidžia suprasti kultūrinius, ekonominius ir socialinius kontekstus, kuriuose IKT buvo sumanytos, išvystytos ir pritaikytos, saugomos neoliberalizmo. Tai suteikia erdvę įvertinimui, interpretacijai ir kritikai. Globalios pilietinės visuomenės aktyvistai galės galvoti apie dabartinius ir įmanomus ateityje IKT panaudojimo visuomenės labai būdus. Dar daugiau išstobulintas masinių informavimo priemonių supratimas leidžia turėti grįžtamąjį ryšį su technologiniu supratimu, leidžiant kritikams naudoti IKT novatoriškai, kūrybingai, bei alternatyviais, nenumatytais būdais. masinio informavimo priemonių ir technologijų

suvokimas kartu su kultūrine kompetencija susidės į bazinį savybių reikalingų išgyventi interneto erdvėse ir jas keisti rinkinį.

Šių ir kitų grupių internetinis aktyvizmas yra kritikuojamas dėl to, kad jis suteikia neproporcingą priėjimą techniškai išsilavinusiems aktyvistams, bei marginalizuoja mažumas ir vyresnius piliečius dėl jų mažo priėjimo ar nesugebėjimo naudotis technologijomis, tačiau tai keičiasi, kai beveik visos bibliotekos turi priėjimą prie interneto.

Šis rūpestis aktualesnis besivystančioms šalims, kur daugeliui žmonių trūksta, net pradinių žinių, kaip gauti informacijos iš interneto. Tačiau, tokie projektai, kaip „A-Infos radio“ bando šį atsilikimą panaikinti ir naujais tyrimais rodo, kad vyresni žmonės yra labiausiai auganti interneto vartotojų dalis⁷².

Kitas rūpestis yra, kaip šį procesą apibūdina Cass Sunstein: „online“ politinės diskusijos veda į kibernetinę balkanizaciją⁷³, t.y. į dar didesnę fragmentaciją ir poliarizaciją, o ne į bendro konsensuso priėjimą, taip yra todėl, kad tie patys interneto privalumai, kurie leidžia prieiti prie daug informacijos šaltinių, lengvai leidžia remtis tik patinkančiais ir ignoruoti kitokias nuomones. „Aido efektą lengviau galima išgauti kompiuterio pagalba, nei naudojant kitas politinio bendravimo formas. Ar diskusijos bus apie kitus kandidatus, arklių lenktynes strategiją ir t.t. To nereiktų cenzūruoti, tačiau dažnai tai veda prie pykčių, ekstremizmo, bei sunkumų prieinant iki susitarimo.“⁷⁴

Internetas sujungia įvairius žmones, ne tik ideologiškai platus judėjimo prieš karą ratą, tačiau ir tokius konservatyvius judėjimus, kaip „soccer moms“ jungiančius sąlyginai nedidelį žmonių ratą. Internetas leidžia žmonėms sutarti vieniems su kitais, kalbėtis vieni su kitais, bei jaustis galbūt didesnio, negu ištiktųjų yra tinklo dalimi. Ne asmeninė bendravimo per kompiuterį maniera gali pakenkti svarbiam žmogiškojo kontakto faktoriui, kuris visada buvo lemiamas socialiniams judėjimams, tačiau tokiais projektai, kaip Meetup.com⁷⁵ yra bandoma socialinių judėjimų dalyvių izoliaciją panaikinti.

Lengva pamatyti, kaip virtualios grupės tokios, kaip „Adbusters“ ir grupės, kurios kombinuoja fizinį ir virtualų egzistavimą, kaip Ruckus bendruomenė gali papildyti viena kitą ir turėti daug skirtingų susikirtimo taškų. Žmonės gali ir priklausyti joms abejoms, kaip ir daugeliui kitų grupių tokių, kaip „Greenpeace“, „Freinds of earth“, bei daugelis kitų politinių ir visuomeninių organizacijų. Jų tarpusavio ryšiai yra įvairūs ir auga. Jos formuoja tinklą tinklą, kuris tęsiasi nuo lokalaus iki globalaus masto, bei, kurio pagrindinis tikslas yra pasipriešinimas neoliberalios

⁷² The taos institute *issue 25* [interaktyvus] <http://www.taosinstitute.net/resources/pa25.html>

⁷³ SUNSTEIN, C. *Iraq and FDR* [interaktyvus] <http://balkin.blogspot.com/2004/06/iraq-and-fdr.html>

⁷⁴ SUNSTEIN, C [interaktyvus] *Why Societies Need Dissent* <http://www.cceia.org/resources/transcripts/1030.html>

⁷⁵ <http://www.meetup.com/>

globalizacijos valdžiai. Tokios grupės, kaip tiki Hardt⁷⁶ yra pirmas žingsnis sutaikant nacionalinio suvereniteto ir alternatyvios globalizacijos šalininkus. IKT čia vaidina svarbiausią vaidmenį suteikdama galimybes tuo pat metu būti lokaliems ir globaliems. Abidvi pozicijos pabrėžia lokalaus darbo svarbą, kad padėti sustiprinti bendruomeninį ir nacionalinį identitetą, tačiau abi pozicijos turi suprasti, kad globalizacijos negalima sustabdyti. Negalima grįžti prie tokių regionalizmo ir sąlyginio ekonominio, kultūrinio ir politinio izoliuotumo formų, kuris veikė iki 1970 metų. Ką atnešė neoliberalizmas negalima lengvai panaikinti. Reikia susitelkti ties globalizacijos formomis, pabrėžiant daugiskaitą. Demokratinis aktyvizmas ir lokali politika, per “tinklų tinklus“ priartėja prie globalumo per individų, grupių ir judėjimų tarpusavio ryšius visame pasaulyje. Tokia „tinklinė galia“ turi efektą tam, kaip neoliberalizmas supranta pasaulį, kaip marketingo ir vartojimo erdvę. Jeigu visa tai pradės veikti, kaip „sekantis žingsnis į priekį“ arba bent padės suvokti „kur iš čia“, tada galbūt neoliberalizmo atstovai iš WTO ar IMF, bus priversti įsiklausyti į globalios pilietinės visuomenės balsą.

⁷⁶ HARDT, M. (2002) Porto Alegretoday's bandung?, New Left review, 14, March-April:114.

IŠVADOS

Tinklinėje visuomenėje socialiniai ir informaciniai tinklai formuoja pagrindinę organizacijos formą ir visas svarbiausias struktūras ir visus lygius (individualų, organizacinį ir visuomeninį). skaitmeninės technologijos tapo integruota modernaus kapitalizmo dalimi. Po trumpos laiko atkarpos, kuri buvo pavadinta „skaitmenine revoliucija“, dabar nebeįmanoma įsivaizduoti kapitalizmo, ekonominės globalizacijos, bei daugelio socialinio ir kultūrinio gyvenimo aspektų, kurie neturėtų skaitmeninių tinklų savo decentralizuotame centre. Internetas išreiškia „tinklinę visuomenę“, šis savitumas perteikiamas programine įranga ir prietaisų kiekybe, kuri mums vis labiau jungiantis prie interneto auga ir skaičiumi, ir sudėtingumu, tai gilina ir plečia tinklo, bei žmonių prisijungusių prie jo sritį – ką mes ir vadiname „visuomene“. Trumpiau sakant, skaitmeninės technologijos tapo integruota modernaus kapitalizmo dalimi. Jokios kitos technologijos sujudino visuomenę tokio mastu, tokiu greičiu, kiekvienoje sferoje, tuo pačiu metu, kuriant naujas industrijos sritis. Tai padaro neoliberalų kapitalizmą dar labiau galingu ir įtikinamu. Per visas ekonomikos sritis perėjusi kompiuterizacijos, tinklų plitimo ir automatizacijos banga, turi, taip vadinamas įgalinančias savybes, reiškiančias, kad jos gali būti pritaikytos visose pramonės šakose, keičiant jas ir padarant priklausomas nuo IKT per labai trumpą laiko tarpą. Ekstensyvi globalizacija vystosi paraleliai su neoliberalizmo mūsų privačios ir vietinės erdvės kolonizacija. Privataus sektoriaus invazija į viešąją sferą pasiekė tokias kategorijas, kaip sveikatos apsauga ir išsilavinimas. Pasaulyje, kuriame niekas nekontroliuoja padėties, ekstensyvi globalizacija arba piktnaudžiavimas nestabilia neoliberalia tvarka generuoja daug disonanso, susvetimėjimo ir neužtikrintumo. Daugeliui žmonių skaitmeninė globalizacija reiškia beprecedentę laisvę nuo fizinių kliūčių bei negirdėtą galimybę judėti ir veikti nepaisant distancijų. Kitiems, tai pranašauja prisiskyrimo savęs ir aklimatizavimosi gyvenamojoje vietovėje, iš kurios jie neturi šansų išsilaisvinti, tam, kad keltųsi kitur, neįmanomumą.

Tokiame kontekste kibernetinės galios srautai generuoja tam tikrą kibernetinę politiką - individualaus liberalumo ideologija, kartu su laisva rinka, suteikia žodžius, metaforas ir koncepcijas, kuriomis suteikiama parama tiek skaitmeniniams visuomeniniams judėjimams, tiek skaitmeniniam elitui. Galima laikyti, kad galios, kurias įgauna individas kibernetinėje erdvėje, leidžia jam konstruoti socialines struktūras, taip, kaip jis nori, paverčiant technologinę galią individualia, tačiau jokie individai, netgi kibernetinėje erdvėje negyvena izoliacijoje visi jie naudoja programinę ar organizacinę techniką gaminamą tų pačių korporacijų. Kibernetinės erdvės visuma

yra trys lygiai: individualus, visuomeninis ir virtualus. Paimti kartu jie sudaro sudėtingą dominuojančių struktūrų ir madų kibernetinėje erdvėje žemėlapi. Imant visus šiuos lygius kartu, galima suprasti, kodėl liberali ideologija dominuoja kibernetinėje politikoje, nes ji remiasi tiek visuomeniniais judėjimais, tiek elitu. Individualiame lygmenyje liberalizmas reiškia, kad individai turi galių konstruoti savo bendruomenes. Individai sukuria savo „online“ pasaulius, taigi ryšys su ideologija, kuri remiasi individualia laisve yra akivaizdus. Jokia vyriausybė ar valstybė nereikalinga, kai individams galima kurti ir dalyvauti bendruomenėse taip, kaip jie nori. Technologinės galios elitas taip pat susijęs su liberalia ideologija, dėl savo prerogatyvų laisvajai rinkai. Elitas gali pateisinti savo kibernetinės erdvės kontrolę dėl to, kad ją įgavo konkurencijos laisvojoje rinkoje sąlygomis. Tai leidžia suprasti specifišką liberalios retorikos galią, kuri leidžia apibrėžti kibernetinės politikos debatus, ne apspręsti nugalėtojus, bet tapti kibernetinės politikos kalba.

Šia galia bando apsinaudoti dvi besigrumiančias jėgas naujos pilietinės visuomenės evoliucijoje. Abidvi yra dialektiškai susijusios, abi įtakoja viena kitą, tiek negatyviai, tiek pozityviai. Pirmoji, žinoma, yra neoliberali globalizacija ir informacinių technologijų revoliucija, antroji pastarosios antitezė – globalios pilietinės visuomenės judėjimas. Atsiradęs neoliberalizmas su savo misija sugražinti laissez-faire sistemą truko dešimtmetį, kol jo ekonominė reorganizacijos laisvoje rinkoje politika privedė globalų pasipriešinimą iki kritinės masės. Politikai bandė padaryti rinkos ekonomiką švelnesne, bei suteikti jai socialdemokratinę tendenciją, kurios gerintų blogiausius nesaikingumus, tačiau nesugebėjimas priešintis tam, kas buvo suvokiama kaip labiausiai socialiai, aplinkos apsaugos ar kultūros atžvilgiu destruktivūs neoliberalizmo aspektai leido vis daugiau žmonių suvokti, kad reikia kardinaliai naujo kelio. Dar daugiau jie pardėjo suprasti, kad pati globalizacija suteikia galimybę kovoti prieš tai. Individai, grupės, bei bendruomenės pradeda eksperimentuoti su „visur esančia kompiuterizacija“ taip, kad panaudoti ją prieš jei primestą neoliberalizmo vaidmenį. Globalus pilietinės visuomenės judėjimas pradėjo įgauti šio tokias formas. Žmonių grupės visame pasaulyje intensyviai bendravo, dalinosi idėjomis, įkvėpdami vieni kitus kurti tiek lokalias, tiek globalias strategijas. Paskutiniame dvidešimto amžiaus dešimtmetyje daug judėjimų atsirado ir jungėsi, skirtusi, stiprėjo ir silpnėjo beformiame ir vis dar besiplečiančiame alternatyvios pilietinės visuomenės tinkle. Požymis to, kad judėjimas pradėjo skelbti pavojų elitiniuose gyventojų sluoksniuose, buvo, kad politika, dešinieji žurnalistai ir kiti bandė priskirti juos prie įvairių teroristinių grupių.

Novatoriškas IKT naudojimas sukurtas prieš naująją pasaulio tvarką, kurią apibrėžia korporacijos, leido judėjimui augti ir būti išgirstam. Kaip pademonstravo globalios pilietinės visuomenės judėjimas, naujo stiliaus politika, paremta antipatija neoliberalizmui, bei sujungta laike

ir erdvėje tinklais – technopolis – dabar yra įmanoma. Globali pilietinė visuomenė pakilusi iki kritinės masės parodė erdvių (tiek realių, tiek virtualių) vystymo potencialą, kur aktyvistai gali grupotis. Tačiau tokie patobulinimai nėra nei lengvi, nei vienalyčiai ir šių sunkumų apimtis tik dabar yra suvokiama ir teorizuojama. Didelis ir įvairus neoliberalizmo efektas kartu surinko didžiulę įvairovę žmonių, kurie nori jam priešintis. Problema yra ta, kad, kadangi neoliberalios globalizacijos efektas yra toks įvairiapusis, bei išsiplėtęs visame pasaulyje, kaip žmonės sugebės ne tik priešinti neoliberaliai globalizacijai efektyviai, bet ir keis ją.

Organizuotos demonstracijos parodė, ką tinklinė globali pilietinė visuomenė gali – internetinis organizavimas, vedantis prie masinių veiksnių fiziniame pasaulyje. Šios demonstracijos buvo puikus įrodymas to, kokį internetas (ar IKT platesne prasme) turi potencialą radikalių socialinių judėjimų veikimo organizavimo atžvilgiu. Žmonės visame pasaulyje galėjo peržengti kalbos, atstumo ir ideologijos ribas tam, kad koordinuoti savo veiksmus, bei būti iš anksto numatytose vietose, iš anksto numatytu laiku tam, kad dalintis fizine ir politine patirtimi. Naujos visuomenės informavimo skatina ryšius tarp kultūrinio kapitalo, hierarchijos ir atotrūkio, bei leidžia socialiniams judėjimams viešinti savo kompanijas, bei palaikyti ryšius su nutolusia auditorija.

Įvairios virtualios grupės, kurios kombinuoja fizinį ir virtualų egzistavimą sudaro globalų pilietinės visuomenės judėjimą ir papildo viena kitą, bei turėti daug skirtingų susikirtimo taškų. Žmonės gali ir priklausyti daugeliui politinių ir visuomeninių organizacijų. Jų tarpusavio ryšiai yra įvairūs ir auga. Jos formuoja tinklų tinklą, kuris tęsiasi nuo lokalaus iki globalaus masto, bei, kurio pagrindinis tikslas yra pasipriešinimas neoliberalios globalizacijos valdžiai.

BIBLIOGRAFINIŲ NUORODŲ SĄRAŠAS

1. CASTELLS, M. (2001) *The internet galaxy*. New York, NY: Oxford university press
2. JORDAN, T. (1999a) *Cyberpower: the culture and politics of cyberspace and the Internet*, London: Routledge
3. HASSAN, R. *Media politics and network society*. New York: Open university press
4. VAN DIJK, Jan. *The Deepening Divide: Inequality in the Information Society* (2005) ISBN 1-4129-0403-X
5. McKENZIE, D. and Wajcman, J (eds) (1999) *The social shaping of Technology*. Buckingham: open university Press
6. ROBINS, K. ir WEBSTER, F. (1999) *Time of The technoculture*. London: Routledge.
7. WILLIAMS, R. (1974) *Television: Technology and cultural form*. London: Fontana.
8. VIRILIO, P. *Time Bomb*. London: Verso
9. VIRILIO, P *Speed and information: cyberspace aliarmą*, [interaktyvus]. CThEORY. Net http://www.ctheory.net/text_file.asp?pick=72
10. QUARTERMAN, J.S. (2002) *Monoculture considererd harmful*, , [interaktyvus]. First Monday, 12, February, http://firstmonday.org/issues/issue7_2/waurterman/index.html
11. *Great expectations: the chaniging role IT on business* [interaktyvus] http://newsroom.cisco.com/dlls/tln/content/business_strategy_vision.html
12. BAUMAN, Z. (1998) *Globalization The Human Consequences*. New York: Columbia University Press
13. SCHILLER, D. (1999) *Digital Capitalism: Networking the Global Market System*. London: The MIT Press
14. KLEIN, N. (2000) *No logo*. London: Flamingo.
15. GIDDENS, Anthony (Ed.) (2001) *The Global Third Way Debate*. Cambridge : Polity Press
16. BARBER, B., (1996) *Jihad vc Mcworld*, New York, NY Semiotexte.
17. JORDAN, T. (1999b) *New Space, New Politics: the Electronic Frontier Foundation and the definition of cyberpolitics*, London: Lawrence and Wishart
18. *Internet user statistics* [interaktyvus] <http://www.internetworldstats.com/stats.htm>
19. MAES, P. (1994) *Agents that Reduce Work and Information Overloa'*, [interaktyvus] <http://pattie.www.media.mit.edu/people/pattie/CACM-94>
20. JORDAN, T. and TAYLOR, P. *A Sociology of Hackers*, Sociological Review, 46(4), 1998, 757-780
21. HARAWAY, D. (1991) *Simians, Cyborgs and Women: the reinvention of nature*, London: Free Association Books
22. BARBROOK, R. ir CAMERON, A. (1997) *'The Californian Ideology'*, Science as Culture, 26, psl.44-72
23. HELD, D. (1987) *Models of Democracy*. Stanford, CA: Stanford university press.
24. ŽIŽEK, S. (2002) *Revoluiution must Strike twice*, London Review of books
25. GIDDENS, A. (1999b) *The Third Way: A Renewal of Social Democracy*. Malden, MA: Polity Press.
26. CASTELLS, M. (1997) *The Rise of Netwok Society*. Oxford: Blackwell.
27. CAVANAGH, J. *Alternatives to economic globalisation*, San Francisco, CA Berrett-koehler.
28. PRESTON, S. (1994) *The Rio Earth Summit and beyond* [interaktyvus] <http://www.fiu.edu/~mizrachs/nets-n-ngos.html>

29. LEAL, P. (2000) *Participation, communication and technology in the age of global market, Forest, TREe and People* (newsletter) [interaktyvus] number 40/41, <http://www.trees.slu.se/news/40/40leal.pdf>
30. HARDT, M. (2002) Porto Alegretoday's bandung?, *New Left review*, 14, March-April:114.
31. BOURDIEU, P *Acts of Resistance: Against the Tyranny of the Market*, New Press 1999
32. LOVINK, G. ir GARCIA, D. (1996) [interaktyvus] *Teh ABC of tactical media*, <http://project.waag.org/tmn/frabc.html>
33. KINGSNORTH, Paul. *Just say yes*. [interaktyvus] <http://www.paulkingsnorth.net/yes.html>
34. VON CLAUSWITZ, Sfear. *A reaction to tactical media* [interaktyvus] http://subsol.c3.hu/subsol_2/contributors2/vonclauswitztext.html
35. LOVINK, G ir SCNEIDER, F. (2002) [interaktyvus] *The activitiess of everyday life*, in Sarai Reader 2002, <http://www.sarai.net/journal/02pdf/07cybermohalla/cybermohalla.pdf>
36. *About adbusters* [interaktyvus] http://www.adbusters.org/network/about_us.php
37. *Black spot shoes* [interaktyvus] <http://adbusters.org/metaspot/blackspotshoes/aboutblackspot.php>
38. HEATH, J. ir POTTER, A (1999) *The Rebel Sell*. Harper Perennial.
39. *About warchalking* <http://www.blackbeltjones.com/warchalking/index2.html>
40. The Guardian: Working the web – WarChalking [interaktyvus] http://www.benhammersley.com/weblog/2002/07/04/the_guardian_working_the_web_warc_halking.html
41. McGARVEY, J. *War(chalking): What is it Good For?* [interaktyvus] <http://www.wi-fiplanet.com/columns/article.php/1402401>
42. The taos institute *issue 25* [interaktyvus] <http://www.taosinstitute.net/resources/pa25.html>
43. SUNSTEIN, C. *Iraq and FDR* [interaktyvus] <http://balkin.blogspot.com/2004/06/iraq-and-fdr.html>
44. SUNSTEIN, C [interaktyvus] *Why Societies Need Dissent* <http://www.cceia.org/resources/transcripts/1030.html>

SUMMARY

In the Times of struggle between neoliberal capitalism and global civil movement Questions regarding global governance and the possibility of global democracy are of specific concern. Currently, many social movements are organized around human rights under a variety of platforms (i.e., labor, indigenous rights). It is my contention that the need for transnational multi-issue movements is evident in the struggle for global democracy. The Internet is an important resource for the mobilization of mass global movements because it allows for quick and broad dissemination of information.

Network society as a society in which a combination of social and media networks shapes its prime mode of organization and most important structures at all levels (individual, organizational and societal). It is necessary to understand nature of network society and its dynamics to further look at its influence on emerging social movements.

Power is the condition and limit of politics, culture and authority. Power seeps through and around all forms of subjectivity, at times bringing opposites into conflict in a way that reinforces the fundamental flow of power. Power concerns not immediately obvious forms of politics, culture and authority but the structures that condition and limit these three. Grassroots activism exists in constant flows of power. Democracy is invented and reinvented between the demands of those without power and the limitations those with power try to impose. How are these two almost obsessively analysed figures of politics “the grassroots and democracy” transformed by being digitised and sent into cyberspace.

Here arises global civil movement against neoliberal globalisation. This movement is not opposed to globalisation per se but instead is developing a new internationalism in the course of challenging the neoliberal nature of contemporary globalisation. This challenge is producing a universalising dynamic which is moving the movement beyond being a series of isolated militant particularist struggles. It consists of many different internet social movements united by using information and communication technologies and one goal counter the neoliberal power dominance.